

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

LUKA HORJAK

Problematika slovenske fonetične transkripcije

Predlog nove različice mednarodne fonetične transkripcije za slovenščino

Diplomsko delo

Lukovica, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

LUKA HORJAK

Problematika slovenske fonetične transkripcije

Predlog nove različice mednarodne fonetične transkripcije za slovenščino

Diplomsko delo

Mentor: izr. prof. dr. Hotimir Tivadar

Somentorica: lekt. mag. Vanda Vremšak-Richter

Dvodisciplinarni univerzitetni študijski program
prve stopnje: Slovenistika

Lukovica, 2016

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju izr. prof. dr. Hotimirju Tivadarju in somentorici lekt. mag. Vandi Vremšak-Richter, ki sta me že v prvem letniku študija slovenskega in nemškega jezika navdušila za fonetiko in še posebej za fonetično transkripcijo. Mentorirala sta me skozi vsa tri leta dodiplomskega študija in sta zaslužna, da je nastalo pričujoče diplomsko delo.

Posebna zahvala gre ljubečim staršem, da so mi omogočili študij, mi stali ob strani in verjeli vame vsa ta dolga leta.

Izvleček

Problematika slovenske fonetične transkripcije

Predlog nove različice mednarodne fonetične transkripcije za slovenščino

Diplomsko delo predstavlja Predlog nove fonetične transkripcije za slovenščino. V teoretičnem delu najprej opredeli pojem fonetične transkripcije v *ožjem* in *širšem* smislu. Nato strnjeno predstavi transkripcijo SAMPA, transkripcijo v korpusu govornega jezika GOS ter nacionalno fonetično transkripcijo. Podrobneje obravnava mednarodno fonetično transkripcijo IPA na podlagi različice, ki so jo objavili Rastislav Šuštaršič, Smiljana Komar in Bojan Petek v *HANDBOOK of the International Phonetic Association* leta 1999. Ta različica je komentirana in analizirana na podlagi novejših fonetičnih raziskav. Predstavljen je Predlog nove fonetične transkripcije za slovenščino, ki razrešuje problematiko zapisa fonema /v/, zavrača dvoglasnike, uvaja zapis mehčanih [n̥] in [l̥], predstavi znamenja za zapis nadsegmentnih prvin govora ter uvaja alofone: zveneči mehkonebni pripornik [ɣ], favkalne [p̥], [b̥], [t̥], [d̥], zobnoustnična [p̪] in [b̪] ter obstranska [t̪] in [d̪]. V empiričnem delu je Predlog preizkušen na primeru slavnostnega govora predsednika Republike Slovenije ob 25. obletnici samostojnosti Slovenije. Predstavljene so pomankljivosti IPA-transkripcije in narejena je praktična primerjava s transkripcijo SAMPA in nacionalno fonetično transkripcijo.

Ključne besede: fonetika, transkripcija, IPA, API, mednarodna fonetična transkripcija

Abstract

The Issues of Slovenian Phonetic Transcription

The Proposal of the New Version of International Phonetic Transcription for Slovene

This bachelor's thesis presents us The Proposal of the New Version of International Phonetic Transcription for Slovene. In the theoretical part it first defines the concept of phonetic transcription that distinguishes between *narrow* transcription and *broad* transcription. Later on it sums up the transcription SAMPA, the transcription in the Slovene corpora of spoken language GOS and The National Phonetic transcription. It discusses The International Phonetic Transcription IPA on the basis of its variation that was published by Rastislav Šuštaršič, Smiljana Komar and Bojan Petek in *HANDBOOK of the International Phonetic Association* in 1999 in close detail. This variation is commented on and analysed according to newer phonetic research. It presents us The Proposal of the New Version of International Phonetic Transcription for Slovene that solves the issue of writing down the phoneme /v/, it rejects diphthongs, it introduces the way of writing of palatalised [nʲ] and [ʃ], it presents the marks for suprasegmental aspects of speech and introduces the following allophones: the voiced velar fricative [ɣ], the plosive with nasal release [pⁿ], [bⁿ], [tⁿ], [dⁿ], the labiodental [p^w] and [b^w] and the plosives with lateral release [t^l] and [d^l]. The empirical part shows The Proposal being tested on the ceremonial speech of the President of Slovenia at Slovenia's 25th Anniversary of Independence, it presents the imperfections of IPA transcription and a practical comparison with the transcription SAMPA and The National Phonetic Transcription.

Key words: phonetics, transcription, IPA, API, The International Phonetic Transcription

Kazalo vsebine

1 Uvod	1
2 Fonetična transkripcija	3
2.1 SAMPA in X-SAMPA	4
2.2 Govorjeni korpus slovenščine (GOS)	5
2.3 Nacionalna fonetična transkripcija	7
2.4 Mednarodna fonetična transkripcija (IPA)	9
2.4.1 IPA in slovenski knjižni jezik	10
3 Predlog nove različice mednarodne fonetične transkripcije za slovenščino	15
3.1 Soglasniki	15
3.2 Samoglasniki	17
3.3 Dvoglasniki	17
3.4 Opisi fonemov in primerjava transkripcij	19
3.5 Ostala znamenja	21
4 Mednarodna fonetična transkripcija v rabi	23
4.1 Izbira besedila ter priprava posnetka	23
4.2 Smernice prepisa govora	24
4.3 Prepis govora	25
4.4 Kratka primerjava obravnavanih transkripcij	29
5 Zaključek	32
6 Povzetek	33
7 Literatura in viri	34
8 Seznam prilog	38

Kazalo tabel

Tabela 1: Zapis v korpusu GOS.	6
Tabela 2: Razvoj fonetičnega zapisa v slovenskih slovarjih.	8
Tabela 3: Slovenski soglasniki in IPA (Šuštaršič, Komar, Petek 1999: 135, 136).	12
Tabela 4: Naglašeni in nenaglašeni samoglasniki (Šuštaršič, Komar, Petek 1999: 137).	14
Tabela 5: Diftongi v slovenščini po Šuštaršič, Komar in Petek (Šuštaršič, Komar, Petek 1999: 137).	14
Tabela 6: Slovenski soglasniki (fonemi).	17
Tabela 7: Primerjava fonemov.	20
Tabela 8: Primerjava alofonov.	21
Tabela 9: Ostala znamenja pri fonetičnem zapisu.	21

Kazalo slik

Slika 1: Tabela soglasnikov iz <i>Handbook of the IPA</i> (Šuštaršič, Komar, Petek 1999: 135)... 11
Slika 2: Samoglasniški "paralelogram" iz <i>Handbook of the IPA</i> (Šuštaršič, Komar, Petek 1999: 137). 13
Slika 3: Urejanje posnetka v programu <i>Praat</i> 23

1 Uvod

Problematika izgovora je bila v slovenskem prostoru ves čas v senci pravopisnih vprašanj. Dokaz, da je temu tako, je to, da še vedno nimamo samostojnega pravorečnega priročnika, ki bi celovito predstavil slovenski glasovni in naglasni sistem, normo govorjenega knjižnega jezika ter bi v slovarkem delu z ustreznim fonetičnim zapisom podal izgovor leksemov. Slovensko glasoslovje je predstavljeno v *Slovenski slovnici* Jožeta Toporišiča, najdemo pa ga tudi v univerzalnem *Slovenskem pravopisu 2001*. Formalno gledano je področje glasoslovja dobro urejeno, imamo pravila v pravopisnih priročnikih, v slovnica, izgovor pa je predstavljen v splošnih razlagalnih slovarjih ter v pravopisnem slovarju. Rekli bi lahko tudi, da je izgovor za slovenščino manj problematičen, saj imamo bolj ali manj fonetičen zapis besed.

Dokler področje opazujemo od daleč, se res tako zdi, a če ima človek izostreno uho in malce prisluhne javnim govorcem, tudi tistim na nacionalnem radiu in televiziji, kaj hitro ugotovi, da izgovor zaradi svoje domnevne navezanosti na pisni izraz ljudem povzroča težave. Naj omenim tisti najbolj znani problem, elkanje, tj. izgovor /l/ v pozicijah, kjer bi morali izgovoriti [ɫ], npr. bralca (Red) ['bra:ɫsa] in ne ['bra:ltsa]. Izvor problema tiči v protestantski pisni tradiciji. »Čeprav se je izreka že proti koncu Trubarjeve dobe spremenila, je pisava z *l* ostala. In kljub prizadevanju jezikoslovcev vseh obdobj, da bi uveljavili dvoustnično izreko, se je srednji *l* prek branja prenesel tudi v govor.« (Dobrovoljc 2011: 14). Eden izmed kritičnih problemov je tudi izgovor fonema /v/¹ in njegovih variant, alofonov. Vse pogosteje poslušamo o [u'la:di] in o [ure'me:nu] in ne o [v'la:di] in [vr'e'me:nu], kot bi bilo ustrezno. Težave imamo tudi s kvaliteto srednje visokih samoglasnikov. Najbolj znan primer je Maribor² ['ma:ribɔr], s širokim samoglasnikom v nenaglašenem zlogu in ne z ožino ['ma:ribor], kar je narečno in ne sodi v govorjeni knjižni jezik.

Težave in napake pri govorjenju knjižnega jezika obstajajo in niso zgolj izum peščice jezikovnih puristov iz osrednjeslovenskega prostora. V jezikovnih priročnikih povprečen jezikovni uporabnik ne izve vsega potrebnega za pravilen izgovor, saj mora poznati preveč fonetičnih in fonoloških pravil. To bi olajšal razumljiv in dovolj natančen fonetični zapis gesel

¹ Opozoriti je treba na rabo pravih simbolov pri IPA-transkripciji. Obstajata namreč dva različna fonema, /v/ in /ʋ/. /v/ je zobnoustnični pripornik in sodi med nezvočnike. Takšen nastopa lahko v slovenskih narečjih, standarden pa je v nemškem zbornem jeziku (Vremšak-Richter 2011:104; DAWB 2010: 78). Slovenski knjižni fonem pa je zobnoustnični drsnik /ʋ/, ki ima pripadajoče variante oz. alofone. Poenostavljeno se velikokrat uporablja simbol /v/ namesto /ʋ/. Na nivoju mednarodne fonetične transkripcije pa moramo med fonemoma strogo ločevati.

² V *Slovenskem pravopisu 2001* najdemo le izgovor Máribor. Po pravilih za izgovor nenaglašenih slovenskih samoglasnikov se pisni <o> izgovarja široko /ɔ/.

v slovarju, najbolje v pravorečnem slovarju. Preden pa bi se lotili priprave slovarja, je potrebno izbrati ustrezen tip fonetičnega zapisa.

Tako bom v diplomskem delu predstavil obstoječe možnosti za fonetični zapis besed in besedil. Predstavil bom transkripcijo SAMPA in njene variante, zapis besed v korpusu GOS, nacionalno fonetično transkripcijo³ ter mednarodno fonetično transkripcijo⁴.

Mednarodno fonetično transkripcijo bom predstavil podrobneje; izhajal bom iz prispevka o IPA za slovenski jezik, ki je bil objavljen v publikaciji *HANDBOOK of the International Phonetic Association* in so ga napisali Rastislav Šuštaršič, Smiljana Komar in Bojan Petek. Prispevek bom najprej predstavil nato pa ga bom komentiral ter predlagal izboljšave, saj se je od njegovega izida leta 1999 že marsikaj spremenilo. Skušal bom oblikovati predlog prenovljene IPA fonetične abecede za slovenski jezik, ki ga bom nato praktično uporabil pri zapisu govorjenega besedila. Pripravil bom tudi primerjalno tabelo simbolov za vse tri omenjene transkripcije in njihove razlike ilustrativno prikazal na delu govorjenega besedila.

³ Nacionalno oz. Riglerjevo fonetično transkripcijo bom imenoval s kratico SLA, saj je njena zadnja različica predstavljena v *Slovenskem lingvističnem atlasu* (Kenda-Jež 2011: 27–30).

⁴ Mednarodno fonetično transkripcijo bom imenoval z neuradno kratico IPA.

2 Fonetična transkripcija

V nadaljnjih podpoglavjih bom na kratko predstavil različne fonetične transkripcije: transkripcijo SAMPA in X-SAMPA, nacionalno fonetično transkripcijo (SLA), fonetično transkripcijo korpusa GOS ter mednarodno fonetično transkripcijo (IPA). Pri mednarodni fonetični transkripciji bom ovrednotil njeno sedanjo različico za slovenski jezik ter na podlagi obstoječih fonetičnih raziskav in ugotovitev v slovenistični literaturi predlagal izboljšave.

Preden pa se lotim predstavitve posameznih fonetičnih zapisov, bom s pomočjo jezikoslovne literature poskusil utemeljiti, kaj transkripcija pravzaprav je. *Enciklopedija slovenskega jezika*⁵ avtorja Jožeta Toporišiča gesla *fonetična transkripcija* ne pozna. Pri geslu *transkripcija* pa nas usmerja na geslo *prepis*⁶, ki pa med tremi pomeni ne zaobjema pomena v smislu zapisovanja govorjenega besedila z določenim naborom znakov. Razlog za neobstoj tega pomena morda tiči v tem, da se je zapisovanje izgovora uporabljalo več ali manj le v dialektologiji, ki je barvitost slovenskega jezika dodobra raziskala še preden smo dobili podrobnejše raziskave govorjenega knjižnega jezika.

Termin *transkripcija* sem zato poiskal v dveh uveljavljenih nemških jezikoslovnih leksikonih, v *Lexikon der Sprachwissenschaft*, ki ga je uredila Hadumod Bußmann, ter v *Metzler Lexikon Sprache*, ki ga je uredil Helmut Glück. Najobširnejšo razlago poda *Metzler Lexikon der Sprache*, in sicer pri geslu *Transkription*⁷, ki sem jo prevedel v slovenski jezik.

⁵ V nadaljevanju ESJ.

⁶ Po ESJ *prepis* oz. *transkripcija* pomeni: »**prepis** –a m 1. Pri sporočanju podvojitve itd. danega besedila bodisi s ponovnim pisanjem po predlogi bodisi s kopirno napravo. 2. Zamenjava pisave v okviru danega črkopisa, npr. latiničnega ene (bohoričica) v latinično druge vrste (gajica), ali iz ogrice v bohoričico ipd. Prim. še prepis grškega dvočrkja *ov* ([u]), v lat. *ou* ali *u*, ali lat. *x* kot *ks*. 3. V tvorbeno-pretvorbeni slovnici razčlenjevalni zapis nadrejene enoten, npr. *S* → *SZ* + *GZ* (za nadredni simbol *S* 'stavek poved', *SZ* in *GZ* 'samostalniška oz. glagolska zveza').« (ESJ 1992: 214).

⁷ »**Transkription** (auch: Lautschrift, phonetische Umschrift, Umschrift) Wiedergabe der Aussprache von lexikal. Einheiten oder Texten bzw. tatsächl. Vorliegender lautspachl. Äußerungen in spezieller phonet. ↗ Lautschrift. Zu unterscheiden sind hierbei die *weite* T. (engl. broad transcription), bei der nur bedeutungsunterscheidende Lautdifferenzen notiert werden (= phonolog. T.; meist zwischen Schrägstrichen /.../ notiert; im Dt. hier z.B. Wegfall der Notierung der vokal. Qualitätsunterschiede bei unterschiedl. Dauer (bzw. umgekehrt), Verzicht auf die Notierung der /r/-Varianten als ↗ alveolare vs. ↗ uvulare ↗ Vibranten) und *enger* T. (engl. narrow transcription; = phonet. T.; zwischen eckigen Klammern [...] notiert; im Dt. hier z.B. [i:]-[ɪ], [u:]-[ʊ], [o:]-[ɔ], vs. weit /i:/-/ɪ/, /u:/-/ʊ/, /o:/-/ɔ/ oder eng [r]-[R] vs. weit /r/). Eine weitere Unterscheidung ist die zwischen einer sog. *wörtlichen Darstellung* in kanon. Form. (engl. citation form; in weiter oder enger T.), die die phonet. Form der Einzelwörter bei isolierter (Norm-) Aussprache erfaßt (wie z.B. in Aussprache-Wörterbüchern) und der Transkription realer Äußerungen. So ist z.B. die Wiedergabe der Aussprache von Texten (wie in der Einzelsprachebeispielen – »specimen« – der ↗ IPA) meist eine wörtl. Darstellung unter mehr oder minder starker Berücksichtigung von ↗ Sandhi-Pänomenen und regulären Reduktionserscheinungen bei fließender Rede. Lit. W. H. Vieregge, *Phonet. T. ZDL, Beiheft 60, Stgt. 1989.*« (Glück 1993: 651–652).

Transkripcija (tudi: fonetični zapis, fonetična transkripcija, prepis) Ponazoritev izgovora leksikalnih enot ali besedil oz. dejanskih obravnavanih glasovnih izrazov s pomočjo posebnega fonetičnega ↗ glasovnega zapisa. Razlikovati je treba med transkripcijo v *širšem* smislu (angl. broad transcription), pri kateri so označene le pomensko razlikovalne glasovne razlike (= fonološka transkripcija; običajno je zapisana med poševnicama /.../; v nemščini npr. neoznačitev razlike v kakovosti samoglasnika pri različni dolžini samoglasnika (ali obratno), opustitev označitve variante fonema /r/ kot ↗ alveolarne proti ↗ uvularnemu ↗ vibrantu), ter med transkripcijo v *ožjem* smislu (angl. narrow transcription; = fonetična transkripcija; zapisujemo med oglatimi oklepaji [...]; v nemščini npr. [i:]-[ɪ], [u:]-[ʊ], [o:]-[ɔ], v primerjavi s transkripcijo v širšem smislu /i:/-/i/, /u:/-/u/, /o:/-/o/ ali v ožjem smislu [r]-[R] proti /r/ v širšem smislu). Nadalje razlikujemo med t. i. *dobesednim prikazom* v kanonizirani obliki (angl. citation form; v transkripciji v širšem ali v ožjem smislu), ki zadeva fonetične oblike posameznih besed pri izoliranem (normiranem) izgovoru (kot npr. v pravorečnih slovarjih), ter med transkripcijo realnih izrazov. Tako je npr. prikaz izgovora besedil (kot v primeru posameznih jezikov – »specimen« – ↗ IPA) pogosto dejanski prikaz z večjim ali manjšim upoštevanjem fenomenov ↗ sandhi, tj. medsebojno vplivanje in prilagajanje glasov na morfemskih in besednih mejah, ter regularnih pojavov redukcije pri tekočem govoru. Lit. W. H. Vieregge, *Phonet. T. ZDL, Beiheft* 60, Stgt. 1989. [Prevedel L. H.] (Glück 1993: 651–652).

V *Lexikon der Sprachwissenschaft* pri razlagi gesla *Transkription* podobne razlage, ki bi se ukvarjala s fonetično transkripcijo, ne najdemo. Edino, kar v povezavi s fonetičnimi transkripcijami velja povzeti je to, da priporoča kot univerzalni fonetični sistem IPA-transkripcijo⁸ (Bußmann 2002: 712).

Nanašajoč se na razlago v *Metzler Lexikon der Sprache*, se bom v diplomskem delu ukvarjal le s transkripcijo v ožjem, tj. fonetičnem smislu.

2.1 SAMPA in X-SAMPA

SAMPA (Speech Assessment Methods Phonetic Alphabet) je tip fonetične abecede, ki jo je zmožen prepoznati računalnik. Razvila jo je skupina fonetikov v okviru projekta ESPRIT 1541 SAM v letih 1987–1989. Temelji na ASCII naboru znakov. SAMPA ni samostojen tip fonetične abecede, temveč je priredba mednarodne fonetične abecede IPA, ki je računalniško berljiva; uporabljen je nabor že obstoječih znakov, ki računalniku ne povzročajo težav pri njihovi berljivosti. SAMPA ima tudi dve razširitvi: SAMPROSA⁹ (SAM Prosodic Transcription), ki dodaja znamenja za označevanje prozodičnih lastnosti, ter X-SAMPA¹⁰ (Extended Speech Assessment Methods Phonetic Alphabet) (SAMPA 2005). »[Z]a lažjo preslikavo [IPA] fonetičnih simbolov v standardne (ASCII/ANSI) fonetične simbole pa uporabljamo

⁸ »Als universelles T.-System empfiehlt sich die → Lautschrift des IPA (vgl. PULLUM & LADUSAW [1996]).« (Bußmann 2002: 712).

⁹ Več dostopno na: <https://www.phon.ucl.ac.uk/home/sampa/samprosa.htm>, 10. 5. 2016.

¹⁰ Več dostopno na: <https://www.phon.ucl.ac.uk/home/sampa/x-sampa.htm>, 10. 5. 2016.

mednarodno uveljavljene simbole abecede MRPA¹¹ (machine readable alphabet), ki jim abeceda SAMPA najpogosteje služi kot osnova.« (Jontes Zemljak 2002: 160).

2.2 Govorjeni korpus slovenščine (GOS)

Govorjeni korpus slovenščine GOS je bil ustvarjen v okviru projekta *Sporazumevanje v slovenskem jeziku*. Vsebuje ca. 1 milijon besed ter je dostopen na spletu¹². Namenjen je raziskavam govornega jezika (Zemljarič Miklavčič 2009: 423–428). Na tem mestu bom zgolj orisal fonetični zapis, ki je bil izbran za ta korpus.

Vsak posnetek je opremljen s podatki o govorniku, o diskurzu ter s transkripcijo govora s strukturo diskurza (Zwitter Vitez 2008: 439–440). Zanimata nas le transkripcija govora ter struktura diskurza.

Struktura diskurza sestoji iz vlog ter izjav. »Izjava je osnovna enota govora, ki približno ustreza pojmu povedi v pisnem jeziku in je prozodično, semantično in skladenjsko prepoznavna in analizabilna enota.« (Zwitter Vitez 2008: 440–441). Vloga se nanaša na govornika in traja toliko časa, dokler ga drugi govorec ne prekine, sestoji lahko iz več izjav. Ko govori več govorcev hkrati, se del, ki ga izreče posamezen govorec, označi. (Zwitter Vitez 2008: 440–441).

Zapis oz. transkripcija govora je pogovorna, to pomeni, da je glasovna podoba govora predstavljena na čim bolj natančen način, tj. prvi nivo zapisa oz. pogovorni zapis. Označeno je le tisto, kar odstopa od zborne izreke. Na drugem nivoju, tj. knjižni zapis, je pogovorni zapis poknjižen, če je le mogoče. Ko leksema v knjižnem jeziku ni, se pusti različica iz pogovornega zapisa. (Zwitter Vitez 2008: 437–442). Med najpogostejša odstopanja sodijo:

- Redukcije: neizgovorjeni glasovi (*tud, neki, tko, mam*), polglasnik ni posebej zapisan pri zvočnikih r, l, m, n (*sn, mislm, hitr*), pri enoglasnih predlogih (*s, z*), členkih (*d...*), pri enozložnih besedah (*jz, nč*), v večzložnih besedah je polglasnik lahko zapisan, razen pred zvočniki m, n, r, l (*kekšni*¹³, *zloml, hitr*), reducirani samoglasniki pri glagolu biti (*ne b, b, če b, pa b me*).
- Premene po zvonečnosti niso upoštevane (*podplutba*).

¹¹ Seznam simbolov pri preslikavi iz IPA v MRPA je predstavljen v članku *Računalniški simbolni fonetični zapis slovenskega govora* (Jontes Zemljak 2002).

¹² Dostop do korpusa GOS: <http://www.korpus-gos.net/>, 13. 5. 2016.

¹³ Z <e> je zapisan reducirani /a/ (knjižno *kakšni*), med <š> in <n> pa polglasnik ni možen, saj je beseda dvozložna [ˈkək.ʃni] in nikakor ne [ˈkək.ʃə.ni]. Primer ne sodi med navedene zglede. Moralo bi biti opozorjeno na drugačen zapis reduciranega /a/.

- Dvoustnični *v* je zapisan s črko »v« oz. tudi z »l«, če tako izhajajo iz knjižne norme (prov, odpravl, kosil, mel). Samoglasniški *u* je pisan z »u« (*vidu*).
- Narečni glasovi so zapisani z najbližjo ustrezno črko (*šiest*, *šuola*).
- Podaljšane neleksikalne enote so zapisane s tremi črkami (*eee*, *mmm*, *eem*).
- Prekinjene besede so označene s praznim stičnim oklepajem (*lju()*).
- Od ločil se uporabljata le klicaj (za izrazito ukazujoč govor) in vprašaj (za vprašanja).
- Izjave se začnejo z malo začetnico.
- Lastna imena so zapisana kot so izgovorjena, a z veliko začetnico, če so večbesedna, so obdana z zavirami oklepaji (*{Novo mesto}*, *{Nju Jork}*).
- Mesta, kjer so bili izgovorjeni osebni podatki, so označena le z vrsto podatka v oglatih oklepajih (*[ime]*, *[priimek]*).
- Kratice so pisane tako, kot so izgovorjene ter skupaj, če so lastnoimenske pa z veliko začetnico (*erteve*, *teve*, *Sazuja*, *Tevetri*).
- Pragmatično pomembni nejezikovni zvoki so označeni z »zvok«, a le, ko ta zvok vpliva na diskurz.
- Prozodične lastnosti govora, to so jakost, intonacija, trajanje glasov ter krajši premori, niso označene, le daljši premori so označeni s »premor«. (Zwitter Vitez 2008: 437–442).

Za primer navajam en zapis iz korpusa GOS, in sicer za besedo *knjiga* (7. izmed 35 konkordanc). Gre za javno predavanje ob dnevu fakultete o najnovejših odkritjih v vesolju. Posneto je bilo na mariborskem območju. Govorec je moškega spola, star nekje med 35 in 59 leti.

Pogovorni zapis	Standardizirana (poknjižena) različica:
galaksija zgleda [1 glas] seveda je najlepši proučvet stvar na ta način da veste odgovore tukile ta knjiga do česa so pršli in se je potem	galaksija izgleda [1 glas] seveda je najlepše proučevati stvar na ta način da veste odgovore tukajle ta knjiga do česa so prišli in se je potem

Tabela 1: Zapis v korpusu GOS.

Po pregledu navodil za zapis v korpusu GOS ugotovimo, da je zelo malo izgovornih pojavov dejansko označenih, saj se zapis bolj kot ne drži pisnega jezika ter ne posega po znakih, ki bi označevali variante glasov. Tako iz same transkripcije govora težko razpoznamo posamezne glasovne pojave, npr. prilikovanje ali pa variantnost zvočnikov ter izgovor polglasnika itd. Nič ni zapisanega o naglasu in njegovi označitvi, ne ločuje se niti med tonemskim in jakostnim naglasom. Korpus je v prvi vrsti namenjen leksikološkim raziskavam, zato je manj primeren za

raziskovanje govora, saj je zapis govornih besedil za to manj ustrezen. Služi nam lahko edinole kot vir posnetkov, saj lahko iščemo posamezne besede. Ne nasprotujem zapisu besedila v poknjiženi različici. To počnejo npr. tudi dialektologi, da s pomočjo poknjiženega zapisa lažje razumemo pomen narečnega besedila, če nismo govorci tega narečja. Pogovorna različica zapisa pa ne prinaša želenih rezultatov.

2.3 Nacionalna fonetična transkripcija

Nacionalna fonetična transkripcija se nanaša na slovensko tradicijo zapisovanja živih govorov, tj. krajevnih narečnih govorov. Namen nacionalne fonetične transkripcije je označiti vsa odstopanja narečnih glasov od tistih v knjižnem jeziku. Največkrat se to označuje z najrazličnejšimi diakritičnimi znamenji.

Nekatera diakritična znamenja narečne transkripcije se uporabljajo tudi za splošno naglaševanje besed, npr. v šoli, pri naglaševanju govorov, na radiu in televiziji, v poeziji ipd. To so krativec (˘), ostrivec (˙) ter strešica (ˆ). Velikokrat slišimo očitke o zapletenosti oz. neprimernosti tega sistema¹⁴. Ti očitki niso ustrezni, saj so pravila jasna in že dolgo časa v rabi (pojavi se že pri prvem pravopisu, a ne z enakimi pravili rabe, kot jih poznamo danes)¹⁵, tj. od Breznikovega pravopisa iz leta 1920. Je pa res, da je pravorečje v procesu izobraževanja slabo zastopano (prim. Tivadar 2015).

Ta narečna transkripcija izhaja iz slavističnega fonetičnega izročila. Načrt zanjo, tj. za poenotenje zapisovanja narečnega gradiva po vsem slovenskem prostoru, je že leta 1918 naredil Fran Ramovš. Transkripcijo je v prvem obdobju raziskav za *Slovenski lingvistični atlas*, v letih 1946–1958, izpopolnil Tine Logar. Uvedel je znamenje za označitev naglašenosti (ˈ), kolikosti (:ː) in tona (ˊ) samoglasnika (Kenda-Jež 2011: 27). V prvem zvezku *Slovenskega lingvističnega atlasa* tako najdemo obširen pregled različnih transkripcij ter ustrezni posameznim simbolom v mednarodni fonetični transkripciji (IPA) ter v slovanski fonetični transkripciji (OLA¹⁶).

¹⁴ »Naglasna znamenja zapisana v zaporedju /.../ so za uporabnika nejezikoslovca nedvomno precejšen izziv, posebej še, ker ima lahko isti simbol različne pomene, glede na to, kje v geselskem članku se pojavlja. Sestavljeni simbol *á* tako lahko pomeni naglašeni [a] v besedi kot *párk*, del pisne podobe (vendar ne naglasa), kot v besedi *Dvořák* ali akutirani tonemski naglas, kakor oklepajno pri geslu *gozdár*-ja (*á*) /.../ Ali je povprečen uporabnik res dovolj izurjen, da lahko loči med različnimi pomeni istega simbola?« (Jurgec 2015: 384).

¹⁵ O diakritičnih znamenjih in njihovi rabi piše že Levec v prvem slovenskem pravopisu (1899: 95–97). Tam pravi, da v znanstvene namene označujemo potegnjeni naglas z ostrivcem (˙), tj. »kadar pada poudarek samoglasnika na drugo polovico, [npr.] besede *vrát* [Rmn od vrata]«, in potisnjeni naglas s cirkumfleksom (ˆ), tj. »kadar pada poudarek samoglasniku na prvo polovico, [npr.] besede *vrát* [del telesa]«. Za kratke zloge pa zapiše, da imajo le en naglas, ki ga označuje s (˘), npr. *pès*. V navadni pisavi, tj. za neznanstvene namene, pa pišemo le ostrivec oz. akut (ˊ) za potegnjene in potisnjene zloge ter krativec oz. gravis (˘) za kratke zloge (Levec 1899: 95–97). Pravila, kot jih v zvezi z diakritičnimi oz. naglasnimi znamenji poznamo danes, pa zapiše Breznik (Breznik 1920: 18–20).

¹⁶ Rusko Общеславянский лингвистический атлас (slv. Slovanski lingvistični atlas).

Za zapis vseh simbolov za foneme in alofone se uporablja ZRCola¹⁷, vnašalni sistem za program Microsoft Word. Z njo je mogoče zapisati tako vse narečne glasove, zgodovinske grafeme ter tudi simbole mednarodne fonetične transkripcije (IPA). ZRCola je bila razvita za zapis dialektoloških besedil in ne knjižnega govora, a z njo seveda lahko zapišemo tudi knjižni govor.

Iz narečne transkripcije je izpeljan tudi zapis izgovora v slovenskih informativno-normativnih in normativnih slovarjih, ki se ves čas dopolnjuje in izboljšuje. Primerjava med *Slovarjem slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ), *Slovenskim pravopisom 2001* (SP 2001) ter *Slovarjem slovenskega knjižnega jezika 2* (SSKJ2) je prikazana v tabeli, kjer gre predvsem za to, da je v SSKJ2 podan celoten izgovor iztočnice in ne le del, ki odstopa od pisne podobe gesla¹⁸. Celovit izgovor iztočnic, pri katerih izgovor odstopa od zapisa, se prvič pojavlja v *Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika* (SNB)¹⁹.

SSKJ	SP 2001	SSKJ2	IPA-transkripcija ²⁰
báčovski -a -o [bah-]	báčovski -a -o [bah]	Bachovski -a -o [báhoʊski]	^h ba:xoʊski
čolnárstvo -a [ʏn]	čolnárstvo -a [ʏn]	čolnárstvo -a [čou̯narstvo]	tʃou̯ ^h na:rstuo
barvnopólt -a -o [ʏt]	barvnopôlt -a -o [ʏt]	barvnopôlt -a -o [barwnopoʊt]	barwno ^h pɔ:ʏt
vpisoválec -lca [ʏc]	vpisoválec -lca [ʏc]	vpisoválec -lca [ʍpisoʋaʏca]	ʍpiso ^h ʋa:lets; ʍpiso ^h ʋa:ʏtsa

Tabela 2: Razvoj fonetičnega zapisa v slovenskih slovarjih.

Ta tip transkripcije se bo uporabljal tudi pri nastajajočem *Novem slovarju slovenskega knjižnega jezika* (NSSKJ²¹), kakor lahko preberemo v *Konceptu novega razlagalnega slovarja*

¹⁷ Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (<http://ZRCola.zrc-sazu.si>), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvil dr. Peter Weiss.

¹⁸ V SSKJ in SP 2001 niso označene vse izgovorne posebnosti, ki odstopajo od pisave, saj moramo upoštevati »osnovna pravila o izgovoru v, zvočnikov in izglasnih zvenečih soglasnikov ter o asimilaciji soglasnikov po zvenečnosti«. (SSKJ: §175).

¹⁹ SNB se seveda navezuje na tradicijo SSKJ in SP 2001 pri zapisu izgovora. Še vedno niso zapisane premene po zvenečnosti, variante soglasnikov ter izgovor *e* kot polglasnika (SNB 2013: 25).

²⁰ S stališča IPA je raba simbolov [w] in [ʍ] problematična, saj [w] po IPA predstavlja zveneči ustnično-mehkonebni drsnik (ang. voiced labial-velar approximant, nem. stimmhafter labial-velarer Approximant), [ʍ] pa nezveneči ustnično-mehkonebni pripornik (ang. voiceless labio-velar fricativ, nem. stimmloser labial-velarer Frikativ).

²¹ Z naglasno problematiko slovenskega knjižnega jezika se ukvarja Tanja Mirtič, na to temo je nastala tudi njena doktorska disertacija *Pregibnostno-naglasni vzorci knjižne slovenščine* (Mirtič 2015) pod mentorstvom Marka

slovenskega knjižnega jezika (Koncept NSSKJ). To transkripcijo Koncept NSSKJ imenuje Riglerjeva transkripcija.

Poimenovanje Riglerjeva transkripcija se nanaša na tradicionalno slovensko slovarsko transkripcijo, uporabljeno v enojezičnih razlagalnih slovarjih slovenskega knjižnega jezika in pravopisih (SSKJ, SP 2001, SNB, SSKJ2, njena predhodnica se pojavlja že v Pleteršnikovem slovarju). Gre za poenostavljeno obliko zapisa izgovora, pri kateri so uporabljene črke slovenske abecede, znak za polglasnik, oznake za položajne različice fonema *v* (*v*, *u*, *w*, *u*) in oznaki za nenaglašena ozka *e* in *o* (*ɛ*, *ɔ*). Na izgovor predvidljivih različic drugih zvočnikov in nezvočnikov ne opozarja. Izgovor je prikazan za obe vrsti naglaševanja knjižne slovenščine, jakostno in tonemsko. (Koncept NSSKJ 2015: 15)

Kot pravi Koncept NSSKJ, bodo označene vse posebnosti izgovora, tako neobstoječi *e* (*pôper* [pôpɛr pôpra]), izgovor *l* kot *u* (*pôlž* [pôuʃ], *sôlza* [sôuza]), odpravljanje zeva (*biánko* [bjánko]), diftongizacija (*fáustovski* [fáuʃtoʊski]), izgovor nekaterih črkovnih skupin na meji dveh morfemov ali dveh besed (*šéststo* [šésto], *šéstdeset* [šézdeset], *pétdeset* [pédeset], *pétsto* [pécto], *odtalíti* [ottalíti]), nenaglašena ozka *e* in *o* (*báriton* [báritɔn], *fáraon* [fáraɔn]) idr. (Koncept NSSKJ 2015: 14).

2.4 Mednarodna fonetična transkripcija (IPA)

Mednarodna fonetična zveza, ki deluje že od leta 1886, se zavzema za raziskovanje fonetike in prenos teh ugotovitev v prakso. Prvotni namen je bil ustvariti abecedo za zapis glasov angleškega, francoskega in nemškega standardnega jezika, ki bi olajšala delo učiteljem pri poučevanju tujih jezikov. Osnovni nabor grafemskih simbolov temelji na latinični pisavi. Tako so že leto po začetku delovanja objavili prvi osnutek fonetične abecede, t. i. IPA (angl. International phonetic alphabet) oz. API (fr. L'alphabet phonétique international). IPA je do danes doživela mnogo sprememb in predvsem dopolnitev, saj je ta mednarodni standard na področju zapisa govora zajel vse jezike, ki so deležni znanstvenih raziskav s področja fonetike.

Z IPA-transkripcijo se največkrat srečamo pri večjezičnih slovarjih, kjer je ob geslu običajno ponujen tudi izgovor leksema. Seveda pa ne smemo vedno misliti, da gre za mednarodno uveljavljen zapis. Predvsem angleško govoreči del zemeljske poloble je na podlagi angleškega pravopisa izoblikoval »približno« transkripcijo, ki prevladuje v priročnikih za učenje tujega jezika (npr. /i:/ je zapisan z /ee/, nanašajoč se na besedo see /si:/). Pogoste so predelave oz.

Snoja in Hotimirja Tivadarja. Spoznanja bodo upoštevana pri nastajajočem *Novem slovarju slovenskega knjižnega jezika*.

posplošitve IPA-transkripcije, ki pa nastanejo zaradi manj znanstvenih potreb posameznikov ter lažje berljivosti transkripcije.

V strogo znanstvene namene pa se poleg že omenjenega slovaropisja IPA uporablja pri znanstveni predstavitvi govorjenega jezika, pri analizi govora ter v povezavi z ortografijo ter njenim razvojem. Znan je predvsem nemški primer, kjer se pravopis pri zapisu podvojenih konzontanov (npr. still [ʃtɪl] – Stil [ʃti:l]), variantnosti s/ß (npr. lassen [ˈlasn̩] – ließ [li:s]) ter preglasov (esse [ˈɛsə] – äße [ˈɛ:sə]) opira na fonetiko jezika (Vremšak-Richter 2011: 10–18). Trenutno aktualna je različica iz leta 1993, ki pa je manjše spremembe doživela leta 2005. Preglednica ter druga gradiva so dostopna na uradni spletni strani²² Mednarodne fonetične zveze.

2.4.1 IPA in slovenski knjižni jezik

Predstavitev slovenskega knjižnega jezika s pomočjo IPA-transkripcije najdemo tudi v referenčni publikaciji *HANDBOOK of the International Phonetic Association*. Avtorji razdelka o slovenščini, Rastislav Šuštaršič, Smiljana Komar in Bojan Petek, se pri svojih ugotovitvah opirajo na govor govorca in govorke iz Ljubljane. Standardna oz. knjižna slovenščina pa je opredeljena kot govor izobraženih Slovencev in Slovencev (Šuštaršič, Komar, Petek 1999: 137).

V podpoglavjih bo strnjeno prikazan slovenski glasovni sistem, kot je predstavljen v *HANDBOOK of the International Phonetic Association*. Večji poudarek bo posvečen tistim fonemom oz. njihovim variantam, ki predstavljajo večji odmik od zapisanega jezika.

2.4.1.1 Soglasniki

Slovenščina pozna 21 soglasnikov oz. konzontanov. Slovenski knjižni soglasniki ne morejo biti nosilci zloga. Lahko jih razporedimo glede na odprtost ustne votline, tj. na zvočnike in nezvočnike. Zvočniki se dalje delijo na nosne (/m/, /n/), jezične (/l/, /r/) in drsne (/j/, /v/). Ustaljeno razporedimo nezvočnike glede na zvonečnost²³ med zvoneče²⁴ (/b/, /d/, /g/, /z/, /ʒ/, /dʒ/) in nezvoneče (/p/, /t/, /k/, /s/, /ʃ/, /tʃ/, /f/, /ts/, /x/), glede na tvorjenost na zapornike (/p/, /b/, /t/, /d/, /k/, /g/), pripornike (/f/, /s/, /z/, /ʃ/, /ʒ/, /x/) in na zlitnike (/ts/, /tʃ/, /dʒ/), glede na mesto

²² Povezava: https://www.internationalphoneticassociation.org/redirected_home, 14. 5. 2016.

²³ V tabeli so vsi simboli za zvoneče soglasnike poravnani levo, za nezvoneče pa desno, npr. /p b/.

²⁴ Zvoneči so seveda tudi vsi zvočniki (/m/, /n/, /l/, /r/, /j/, /v/) ter vsi samoglasniki.

artikulacije ločimo ustnične (/p/, /b/, /f/²⁵), zobne (/t/, /d/, /s/, /z/, /ts/), zadlesnične (/tʃ/, /dʒ/, /ʃ/, /ʒ/) in mehkonebne glasove (/k/, /g/, /x/). Poimenovanja glasov so prevzeta po *Slovenski slovnici*, *Slovenskem pravopisu 2001* ter po *Slovensko-angleškem glosarju jezikoslovnega izrazja*²⁶

	Bilabial	Labio-dental	Dental	Alveolar	Palato-alveolar	Palatal	Velar
Plosive	p b		t d				k g
Affricate				ts	tʃ dʒ		
Nasal	m		n				
Tap				r			
Fricative		f		s z	ʃ ʒ		x
Approximant		ʋ				j	
Lateral Approximant				l			

Slika 1: Tabela soglasnikov²⁷ iz *Handbook of the IPA* (Šuštaršič, Komar, Petek 1999: 135).

Za boljšo ilustracijo razlik med ortografijo jezika ter IPA zapisom izgovora navajam primere *Handbook of the IPA*, pri čemer sem primere *tsin*²⁸, *siniti*²⁹, *hiti*³⁰, *jidiš*³¹ izločil in zamenjal z osnovnejšimi leksemi: *copat*, *sonce*, *hiša* in *jezik*, saj sem želel dati poudarek na samo transkripcijo in ne na *pomensko* plat leksema, ki naj bi služila za ilustracijo IPA-transkripcije. Zamenjani primeri so v tabeli označeni z (*). Kot ilustrativno gradivo so problematični tudi nekateri drugi leksemi, saj niso zapisani v svoji osnovni obliki (samostalniki v imenovalniku ednine moškega spola in glagoli v nedoločniku): *miti* (množina od *mit*), *vidiš* (2. oseba ednine od *videti*), *niti* (imenovalnik množine od *nit*) in *šila* (imenovalnik množine od *šilo*). Teh primerov nisem zamenjal.

²⁵ V slovenski literaturi (SS, SP 2001) je nezveneči pripornik /f/ razvrščen med ustničnike, mednarodna razporeditev pa ga uvršča, skupaj z njegovo zvonečo zvočniško varianto /v/, med zobno-ustnične glasove.

²⁶ (Žele, Sicherl 2012).

²⁷ Slovenski izrazi za angleške oznake fonemov. Navpično: *plosive* – zaporniki, *affricate* – zlitniki, *nasal* – nosni, *tap* – ni prevoda, morda *glasovi*, *kjer gre za en zadlesnični dotik z jezikom*, *fricative* – priporniki, *approximant* – drsniki, *lateral approximant* – morda *stranski* oz. *bočni drsnik*; vodoravno: *bilabial* – ustnični, *labiodental* – zobnoustnični, *dental* – zobni, *alveolar* – prednjejezični (vprašljivo je mesto izgovora, morda bi bilo boljše poimenovanje *dlesnični*), *palato-alveolar* – zadlesnični, *palatal* – nebni, *velar* – mehkonebni.

²⁸ Leksema *tsin* ni v SSKJ niti v nobenem drugem slovarju. Ob leksemu v članku najdemo angleški prevod 'tin' ter obrazložitev (metal). V slovarju *Veliki angleško-slovenski slovar OXFORD (VASS 2006)* najdemo pri prvem pomenu leksema *tin* prevode kositer, cin idr. Avtorji članka so verjetno narobe zapisali besedo *cin* kot *tsin*.

²⁹ Leksem *siniti* v SSKJ sicer obstaja in pomeni 'nenadoma se pojaviti, prikazati zaradi lastne svetlobe' oz. 'izraža začetek dejanja, stanja kot ga določa samostalnik', a v največjem slovenskem korpusu *Gigafidi* za glagol *siniti* ni zadetkov. Sklepam, da je glagol zelo redko rabljen, zato sem primer zamenjal.

³⁰ Naveden je glagol *hiteti* v svoji velelniški obliki za 2. osebo ednine, le tega sem raje zamenjal zaradi lažjega razumevanja s samostalnikom *hiša*.

³¹ Leksem *jidiš* ne spada med splošno znano besedje govorcev, zato sem ga zamenjal z leksemom *jezik*.

Fonem	Beseda	IPA-transkripcija
p	piti	¹ pi:ti
b	biti	¹ bi:ti
t	tisk	ti:sk
d	disk	di:sk
k	kip	ki:p
g	gib	gi:p
ts	copat*	tsɔ ¹ pa:t
tʃ	čin	tʃi:n
dʒ	gin	dʒi:n
m	miti	¹ mi:ti
n	niti	¹ ni:ti
r	riti	¹ ri:ti
f	fin	fi:n
s	sonce*	¹ so:ntse
z	ziniti	¹ zi:niti
ʃ	šila	¹ ʃi:la
ʒ	žila	¹ ʒi:la
x	hiša*	¹ xi:ʃa
v	vidiš	¹ vi:diʃ
j	jezik*	¹ je:zik
l	liti	¹ li:ti

Tabela 3: Slovenski soglasniki in IPA (Šuštaršič, Komar, Petek 1999: 135, 136).

Omenjene so tudi posebnosti slovenske izgovorjave, ki se nanašajo na soglasnike:

- Pred nezvenečim nezvočnikom in koncu zloga, če ne sledi zlog, ki se začne z zvenečim nezvočnikom, izgubijo zveneči nezvočniki zvenečnost (*slad* [sla:t], *sladkor* [¹sla:tkɔr], *grad gori* [gra:d gɔ¹ri:]).
- Nezveneči nezvočniki postanejo zveneči pred zvenečimi nezvočniki (*les* [le:s], *les gori* [le:z gɔ¹ri:]).
- /s/, /z/ in /ts/, ko jim sledijo /ʃ/, /ʒ/, /dʒ/ oz. /tʃ/, se zlijejo v /ʃ/, /ʒ/ oz. /tʃ/, npr. *sčasoma* [¹tʃa:sɔma], *iz žepa* [i¹ʒɛ:pa].
- /n/ je pred mehkonebniki /k, g, x/ izgovorjen mehkonebno [ŋ], npr. *banka* [¹ba:ŋka], *angel* [¹a:ŋgɛl], *Anhovo* [¹a:ŋxovo]³².
- /m/ in /n/ sta izgovorjena zobnoustnično [m] pred /f/ oz. /v/, npr. *simfonija* [simfɔ¹ni:ja], *sem vedel* [səm¹ve:deu], *informacija* [imfɔr¹ma:tsija], *invalid* [imvɔ¹li:t]³³.
- Predstavljene so štiri variante fonema /v/, in sicer:
 - [v] – kadar mu sledi samoglasnik, npr. *voda* [¹vɔ:da].

³² Nenaglašene o-je bi transkribiral raje kot široke in ne ozke, torej [¹a:ŋxɔvɔ] in ne [¹a:ŋxovo]. Tudi pri primeru transkribiranega besedila so vsi nenaglašeni o-ji zapisani kot široki.

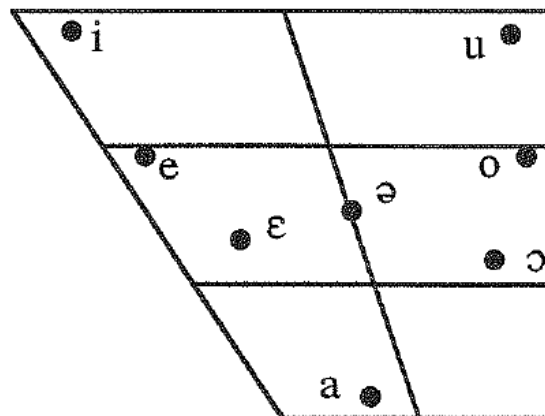
³³ *Slovenski pravopis 2001* ne govori o zobnoustničnem izgovoru /n/, navaja zgolj zobnoustnični izgovor fonema /m/ pred /f/ in /v/, tj. /p/. Primeri so: sam, sama, samka, mama – simfonija, sem vedel (SP 2001: §638).

- [u]³⁴ – na koncu besede ali kadar mu sledi soglasnik, npr. *siv* [siu]³⁵, *bralci* ['brautsi].
- [w] – na začetku zloga, ko mu sledi zveneči soglasnik, npr. *vnuk* [wnu:k], *odvzeti* [ɔd'wze:ti].
- [ʍ] – na začetku zloga, ko mu sledi nezveneči soglasnik, npr. *vsak* [ʍsa:k], *predvsem* [prɛt'ʍsɛ:m].
- Namesto [w] in [ʍ] lahko izgovorimo [u].
- Uvodoma je opozorjeno na izgovor sklopa <lj> in <nj>, ki se izgovori kot [l] oz. [n], razen, če mu ne sledi samoglasnik.

Poudariti je treba, da zvočniki pred seboj dopuščajo izgovor tako zvenečih kot nezvenečih nezvočnikov, kar za nezvočnike ne velja. Ti pred seboj dopuščajo izgovor le istovrstnih nezvočnikov (pred zvenečim nezvočnikom izgovorimo nezvočnik zveneče in obratno) (Toporišič 2007: 402).

2.4.1.2 Samoglasniki

Slovenščina ima osem razločevalnih samoglasnikov (/i/, /e/, /ɛ/, /ə/, /a/, /o/, /ɔ/, /u/). Sprejeto je, da v naglašeni zlogi nastopajo dolgi samoglasniki, nenaglašeni pa so kratki (Srebot-Rejec 1988). Le /e/ in /o/ nastopata kot nenaglašena v le redkih slovničnih besedah, npr. *bo* [bo].

Slika 2: Samoglasniški "paralelogram" iz *Handbook of the IPA* (Šuštaršič, Komar, Petek 1999: 137).

Kontrast med naglašeni in nenaglašeni samoglasniki je prikazan v naslednji tabeli.

³⁴ Gre za poenostavitev, izgovorjen je *dvoglasniški* [u].

³⁵ Pri transkripciji ni označena dolžina samoglasnika (enako pri naslednji besedi *bralci*). Sklepamo lahko, da je vzrok razumevanje dvoglasnikov (ki so sami po sebi dolgi) kot zveze samoglasnika in drsnika /v/ ali /j/, ki ji sledi soglasnik ali konec besede.

Naglašeni (dolgi)			Nenaglašeni (kratki) ³⁶		
Fonem	IPA	Beseda	Fonem	IPA	Beseda
i:	mi:t	mit	i	'mi:ti	miti
e:	me:t	med	e	ʒe 've:	že ve
ɛ:	'pɛ:ta	peta	ɛ	'pɛ:tɛ	pete (Red)
a:	ma:t	mat	a	'ma:ta	mata (Red)
ɔ:	'pɔ:tən	poten	ɔ	pɔ'te:m	potem
o:	po:t	pot	o	bo 'flo:	bo šlo
u:	pu:st	pust	u	'pu:stu	pustu (Ded)
ə:	pə:s ³⁷	pes	ə	'do:bər	dober

Tabela 4: Naglašeni in nenaglašeni samoglasniki (Šuštaršič, Komar, Petek 1999: 137).

2. 4. 1. 3 Dvoglasniki

Avtorji poglavja o slovenskem knjižnem jeziku v *Handbook of the IPA* posebej omenjajo tudi slovenske diftonge oz. dvoglasnike. Naslednji odstavek povzema njihove ugotovitve (Šuštaršič, Komar, Petek 1999: 137):

Dvoglasniki oz. diftongi nastanejo, ko samoglasniku sledita drsnika /v/ ali /j/, njima pa sledi soglasnik ali pa konec besede. /v/ v teh pozicijah postane drugi del diftonga in se ne izgovarja več zobnoustnično, temveč kot [u], /j/ pa postane v tem položaju [i]. Seznam diftongov ter primeri so prikazani v naslednji tabeli.

Diftong	IPA	beseda
ei	glei	glej
ai	dai	daj
oi	tvoi	tvoj
ɔi	bɔi	boj
ui	tui	tuj
iu	piu	pil
eu	peu	pel
ɛu	leu	lev
au	pau	pav
ou	pou	pol
əu	'tɔ:pəu	topel

Tabela 5: Diftongi v slovenščini po Šuštaršič, Komar in Petek (Šuštaršič, Komar, Petek 1999: 137).

³⁶ Kratkih naglašanih samoglasnikov Šuštaršič, Komar in Petek (1999: 137) ne obravnavajo in zagovarjajo tezo Srebot-Rejec (1988), da govorci ne občutijo več dolžine kot razlikovalne lastnosti slovenskih samoglasnikov. *Slovenska slovnica* in *Slovenski pravopis 2001* pa delita samoglasnike na tri sisteme: na dolge naglašene, kratke naglašene in na kratke nenaglašene (SS 1984: 65; SP 2001: §618).

³⁷ Sporna je dolžina polglasnika. V SSKJ in SP 2001 najdemo besedo *pès*. Krativec na <e> lahko označuje kratki široki e v zadnjem zlogu ali pa polglasnik. V tem primeru gre za polglasnik, saj <e> pri sklonski paradigmi izpade (pes – psa – psu – psa - ...). Dolgega polglasnika ne navaja niti SP 2001, pozna le kratkega, ki je lahko naglašen ali pa ne (SP 2001: 70). Tivadar (Tivadar 2010: 112) ugotavlja, da je naglašeni polglasnik najkrajši izmed vseh naglašanih samoglasnikov, traja nekje 50 ms. Nenaglašeni samoglasniki, med njimi tudi polglasnik, pa trajajo med 40 in 60 ms. Upoštevajoč te meritve je nesmiselno označevati dolžino polglasnika, saj je ta, tudi ko je naglašen, glede na dolžino trajanja v območju nenaglašanih samoglasnikov.

3 Predlog nove različice mednarodne fonetične transkripcije za slovenščino

V sledečih poglavjih bom ovrednotil obstoječo različico mednarodne fonetične transkripcije za slovenski jezik, ki je predstavljena v poglavju 2.4 in se nanaša na razpravo objavljeno v *HANDBOOK of the International Phonetic Association*. Lotil se bom le netočnosti in sprememb ter oblikoval Predlog nove različice mednarodne fonetične transkripcije za slovenščino.

3. 1 Soglasniki

Pri fonemu /r/ zagovarjam uporabo simbola, kot ga poznamo v pisavi in ne /r/. Že pri sami razvrstitvi simbolov IPA sta omenjena fonema samostojna in sta razvrščena ločeno. /r/ je alveolarni vibrant oz. dlesnični vibrant, /r/ pa je alveolarni tap oz. flap. Velja pa omeniti, da v strokovni javnosti ni enotne odločitve. V *Slovenskem lingvističnem atlasu* so ob bok fonemu /r/ iz narečne transkripcije postavili fonem /r/ v IPA. Greenberg pravi, da v slovenščini *r* variira med vibrantom in tap varianto, sam uporablja simbol /r/ (Greenberg 2006: 17, 20). Pretnar in Tokarz pa pravita, da gre za vibrant, torej /r/ (Pretnar, Tokarz 1980: 21). Šekli prav tako uporablja simbol /r/ ter ga opiše kot zveneči dlesnični vibrant (Šekli 2014: 20). Enak zapis uporablja tudi nemška fonetika pri zapisu nestandardne variante fonema /r/ (Vremšak-Richter 2011: 104). Po pregledu strokovne literature sem se odločil za uporabo simbola /r/, saj je ta v strokovni literaturi največkrat uporabljen.³⁸ Izbira simbola se seveda ustrezno spremeni, ko bi tako pokazala znanstvena dognanja in fonetične raziskave.

Mehčana *l* in *n* – zapisana kot sklop <lj>, tj. v položaju na koncu besede (<n>#, <l>#) ali pred soglasnikom (<n>C, <l>C) bom zapisoval kot [nʲ] in [lʲ], npr. 'gomolj' [gɔ'mɔlʲ] oz. [gɔ'mo:lʲ], 'poljski' ['po:lʲski], 'konj' [kɔnʲ], 'konjski' ['ko:nʲski] idr. Zobnoustnični *m* bo zapisan kot [ɱ] (npr. 'simfonija' [simfɔ'ni:ja]), mehkonebni *n* pa kot [ŋ] (npr. 'angel' ['a:ŋgel]).

Teorija pri variantah in izgovoru fonema /v/ si s prakso, tj. dejanskim živim govorom, ni povsem skladna. V medijih se uporablja zobnoustnični izgovor pred jezičnikom /r/ in /l/ (Gošte 2012), medtem ko *Slovenski pravopis 2001* tega ne predvideva. Izgovor zobnoustnične variante predpisuje le pred samoglasnikom iste besede (SP 2001: §640). Omeniti je potrebno še nedokazanost obstoja nezveneče variante [ʌ] (Tivadar 2013: 277). Realizacija v živem govoru je seveda od govorca do govorca lahko različna, zato na tem mestu ne morem preprosto zavreči določenih variant fonema /v/, vsekakor pa je potrebno zapisati tisto, kar slišimo in ne tistega,

³⁸ Tako se tudi izognemo nejasnostim, ki bi jih utegnil povzročiti drugi simbol (/r/).

Dvoglasniški« *u* govorimo v položaju za samoglasnikom (in obenem na koncu besede ali pred soglasnikom): *siv, sivka, bral, bralca* [síu, síuka, bráu, bráuca]. Tak *u* izgovarjamo tudi na koncu prve sestavine zloženke, če se njena druga sestavina začneja s samoglasnikom: *polizdelek* [pôuizdélək]. Dvoglasniški [u] se izgovarja tudi v besedni zvezi, ko se prva beseda končuje na samoglasnik, druga pa se začneja z zvočnikom *v*, ki stoji pred samoglasnikom: *bi vsak, bi vzela* [bi uśák, bi uzelá]. Isto velja za besede, ki se začnejo s pisanim predposkim *u-*: *bi ubila, bi uklonila* [bi ubíla, bi ukloníla]³⁹. (SP 2001: §641).

Še v nobeni fonetični transkripciji nisem zasledil zapisa favkalnih *p* in *b*, zobnoustničnih *p* in *b*, obstranskih *t* in *d* ter favkalnih *t* in *d*. Omenjeni so pri transkripciji SAMPA za slovenski jezik (Kačič, Zemljak 1999; Jontes Zemljak 2002) ter v *Slovenskem pravopisu 2001*. Po pregledu tabel mednarodne fonetične transkripcije sem se odločil za zapisovanje favkalnih glasov *p*, *b*, *t*, in *d* kot [p^ɸ], [b^ɸ], [t^ɸ] in [d^ɸ]. Favkalna [p^ɸ] in [b^ɸ] se pojavljata v položaju pred /m/ (npr. 'snop mi daj' [snɔp^ɸ mi_ 'daj], 'obme' ['o:b^ɸmɛ]), favkalna [t^ɸ] in [d^ɸ] pa pred /n/ (npr. 'tnalo' ['t^ɸna:lɔ], 'dno' [d^ɸno]). Zobnoustnična *p* in *b* se pojavljata v položaju pred /f/ in /v/. Za zapis njunega izgovora predlagam zapis [p^w] in [b^w]. Simbola zanju sem sestavil s pomočjo diakritičnih znamenj IPA za zobni izgovor (ɸ) in za ustnični izgovor (w) (npr. 'ob figi' [ɔp^w_ 'fi:gi], 'ob vodi' [ɔb^w_ 'vɔ:di]). Obstranska *t* in *d* se pojavljata v položaju pred *l*. Zapisoval bi ju kot [t^l] in [d^l], saj tako zapoveduje mednarodna fonetična transkripcija (nem. lateral gelöst⁴⁰), npr. 'tla' [t^lla], 'dleto' [d^lle:tɔ]. Primeri so vzeti iz SP 2001 (SP 2001: §672–§676). Vsi v tem odstavku naštetih alofoni bi bili po mojem predlogu zapisani tako le pri natančni fonetični transkripciji, drugače pa bi jih pri transkripciji posplošili v njihove osnovne fonemske variante: [p^ɸ] in [p^w] → /p/; [b^ɸ] in [b^w] → /b/; [t^ɸ] in [t^l] → /t/; [d^ɸ] in [d^l] → d.

⁴⁰ (DAWB 2010).

Zveneči mehkonebni pripornik v obstoječi razpravi o mednarodni fonetični transkripciji še ni bil zapisan, čeprav simbol seveda obstaja, tj. [ɣ]. Pojavlja se pred zvenečim nezvočnikom, npr. 'h gori' ['ɣ_gɔ:ri], 'suh grm' ['su:ɣ 'gərm] (SP 2001: §1070).

Ostali soglasniki, fonemi in alofoni, se ne zdijo problematični, zato jih bom na tem mestu še enkrat zgolj naštel: /n/, /l/, /j/, /p/, /b/, /t/, /d/, /k/, /g/, /f/, /s/, /z/, /ʃ/, /ʒ/, /x/, /ts/, /tʃ/, [dz] in /dʒ/. Vsi fonemi in njihove variante (alofoni) so navedeni v primerjalni tabeli transkripcij (Tabela 7 in Tabela 8).

	Ustnični	Zobnoustnični	Zobni	Dlesnični	Zadlesnični	Nebni	Mehkonebni
Zapornik	p b		t d				k g
Zlitnik				ts	tʃ dʒ		
Nosnik	m		n				
Vibrant				r			
Pripornik		f		s z	ʃ ʒ		x
Drsnik			v			j	
Obstranski jezičnik				l			

Tabela 6: Slovenski soglasniki (fonemi).

3. 2 Samoglasniki

Pri monoftongih oz. enoglasnih samoglasnikih predlagam ločevanje med tremi samoglasniškimi sistemi⁴¹, med dolgim naglašenim, kratkim naglašenim in nenaglašenim (kratkim) sistemom. Samoglasniškemu sistemu v *Handbook of the IPA* oporekam le v zvezi z dolgim polglasnikom.

3. 3 Dvoglasniki

Dvoglasniki⁴² oz. diftongi v slovenistični literaturi, ki obravnava knjižni jezik, niso omenjeni. *Enciklopedija slovenskega jezika* o dvoglasnikih pravi:

dvóglásnik-a m 1. Samoglasniški fonem z drsnim izgovorom med dvema izgovornima točkama, od katerih je ena lahko težiščna, npr. *au* v nemščini, *ie* ali *ei* v dolenjščini. 2. Nestrokovno tudi zveza samoglasnika z drsnikom j ali v. – Sopom. Diftóng (ESJ 1992: 33).

Ločuje torej med strokovnim terminom in nestrokovno rabo (2. pomen). Zaradi poznavanja nemškega glasoslovnega sistema, ki nedvoumno vsebuje dvoglasnike (/aɐ/, /aʊ/ in /ɔœ/⁴³),

⁴¹ (SS 1984: 65; SP 2001: §618).

⁴² V razvoju slovenskega jezika so se v gorenjskem narečju dvoglasniki iz jata in starocirkumflektiranega o monoftongirali v ozka *e* in *o*. Samoglasniški sistem knjižnega jezika pa je naslonjen na gorenjski vokalni sistem.

⁴³ Po najnovejši kodifikaciji v DAWB. *DUDEN Aussprachewörterbuch* uporablja simbole: *ai*, *au* in *oy* (DUDEN 2005).

navajam definicijo dvoglasnika, ki jo predstavlja najnovejši nemški pravorečni slovar *Deutsches Aussprachewörterbuch* (DAWB):

Die deutschen Diphthonge werden hier als einsilbige Vokalverbindungen beschrieben. Bei ihrer Bildung geht die Artikulationseinstellung des ersten Vokals stufenlos gleitend in die des zweiten über. Dabei nimmt die Intensität ab (fallende Diphthonge).

Weil Diphthonge innerhalb **einer** Silbe artikuliert werden, sind Verbindungen von Vokal + Vokal wie z.B. in *Zuarbeit* keine Diphthonge. Denn in solchen Fällen liegt zwischen den beiden Vokalen jeweils eine Silbengrenze.⁴⁴ (DAWB 2010: 26).

V kolikor upoštevamo razlago termina *dvoglasnik* iz *Enciklopedije slovenskega jezika*, kjer ni opozorjeno na obstoj dvoglasnikov v knjižni slovenščini, ter preučimo tudi opredelitve dvoglasnika iz nemškega jezikoslovja⁴⁵, ugotovimo, da so dvoglasniki, utemeljeni v *Handbook of the IPA*, nestrokovno opredeljeni⁴⁶. Težava nastane zaradi dejstva, da mora dvoglasnik obstajati znotraj zloga in obeh njegovih elementov ne sme prekiniti zlogovna meja. Ravno to se zgodi, če primere iz omenjene publikacije obravnavamo paradigmatsko.

Npr. beseda *glej* (velelnik) nam v svoji velelniški paradigmi ne pokaže zlogovne meje. Ista beseda sicer lahko nastopa tudi kot samostalnik *Glej* (ime gledališča) in se sklanja *Glej-0*, *Gle|j-a*, *Gle|j-u*, *Glej-0*, pri *Gle|j-u*, z *Gle|j-em*, kjer je v roditelju, dajalniku, mestniku in orodniku ednine zlogovna meja jasno razvidna pred fonemom /j/⁴⁷. Kot dodatno podkrepitev lahko navedem še nedoločnik *gledati* (trizložna beseda: gle|da|ti). Pri tvorbi velelnika pa je prišlo do premene /d/ z /j/.

Enako je pri drugih primerih: daj – daljem, tvoj – tvojla, boj – bolji, tuj – tulji, pil – pil|la, pel – pel|la, lev – le|vi, pav – pa|va.

Zlogovna meja torej pri večini primerov poruši osnovno lastnost dvoglasnika, tj. njegov obstoj znotraj enega zloga.

⁴⁴ »Nemški dvoglasniki so v tem delu predstavljeni kot enozložne povezave samoglasnikov. Pri njihovi tvorbi gre za brezstopenjski drsni prehod z enega samoglasnika k drugemu. Intenziteta pri tem pada (padajoči dvoglasniki). Ker so dvoglasniki tvorjeni znotraj **enega** zloga, ne moremo povezave samoglasnik + samoglasnik, primer: *Zuarbeit*, obravnavati kot dvoglasnik, saj v takšnih primerih med obema samoglasnikoma poteka zlogovna meja.« [prevedel L. H.] (DAWB 2010: 26).

⁴⁵ Podobno piše tudi *Metzler Lexikon Sprache*: »**Diphthong** /.../ Vokalsequenz mit artikulat. gleitendem Übergang zwischen zwei distinkten ↗ isosyllabischen, artikulator. und akust. aber zeitl. nicht abgrenzbaren Vokallstellungen. Es wird zwischen fallenden (mit offenerem, akzentuierten zweiten Vokalteil) und schwebendem D. (bei ↗ Schwa-Laut als zweiter D.-Komponente) unterschieden. Im Dt. fallend [ai],[au],[oy]; ↗ Monophthong, ↗ Triphthong, ↗ Tetraphthong.« (Glück 1993: 143).

⁴⁶ Podobno piše tudi Toporišič: »Slovenski knjižni jezik [...] nima dvoglasnikov, tj. zvez dveh samoglasnikov, ki bi bila obstojna v vseh položajih (tj. ki ne bi v določenih položajih razpadla) in bi imela enako kolikost kakor primerljivi enoglasniki. Zablode glede tega (npr. pri Brezniku v *Slovenski slovnici* 1934) pri nas sedaj skušajo uveljaviti zlasti neslovenisti, in nekritični slovenisti to tudi povzema v misli, da je fonetika lahko nefonološka v tem oziru.« (Toporišič 2007: 403).

⁴⁷ Zlogovne meje pri ortografskem zapisu so označene z navpičnico (|). Vezaj (-) označuje le slovnične končnice.

Diftongov ne bom obravnaval, kot predlagajo Šuštaršič, Komar in Petek (Šuštaršič, Komar, Petek 1999: 137), saj se zdi njihov obstoj v knjižni slovenščini vprašljiv. Znanstvene podlage zanje ni niti v *Slovenski slovnici* niti v *Slovenskem pravopisu 2001*. Zapisoval jih bom kot zvezo samoglasnik in soglasnik, izjema so seveda besede, ki bi utegnile biti izgovorjene narečno (npr. knjižno 'leto' ['le:tɔ] – narečno 'leito' ['leṭɪtɔ]) ali pa prevzete iz tujega jezika (ter izgovorjene kot v tujem jeziku), ki vsebuje dvoglasnike (npr. faustovski [fáʊstou̯ski], iz nem. Faust).

3. 4 Opisi fonemov in primerjava transkripcij

V tabelah, ki sledijo, so med seboj primerjani posamezni simboli, ki se pojavljajo v obravnavanih fonetičnih transkripcijah. Kjer simbola ni oz. ga nisem našel, je polje prazno.

Opis fonema	SAMPA	IPA	SLA
Dolgi visoki sprednji samoglasnik	i:	i:	i:
Dolgi ozki sredinski sprednji samoglasnik	e:	e:	ɛ:
Dolgi široki sredinski sprednji samoglasnik	E:	ɛ:	e:/ɛ:/ɛ: ⁴⁸
Dolgi nizki srednji samoglasnik	a:	a:	a:
Dolgi široki sredinski zadnji samoglasnik	O:	ɔ:	o:/ɔ:/ɔ: ⁴⁹
Dolgi ozki sredinski zadnji samoglasnik	o:	o:	ɔ:
Dolgi visoki zadnji samoglasnik	u:	u:	u:
Kratki visoki sprednji samoglasnik	i	i	i
Kratki široki sredinski sprednji samoglasnik	E	ɛ	e/ɛ/ɛ
Kratki nizki srednji samoglasnik	a	a	a
Kratki široki sredinski zadnji samoglasnik	O	ɔ	o/ɔ/ɔ
Kratki visoki zadnji samoglasnik	u	u	u
Nevtralni sredinski srednji samoglasnik	@	ə	ə
Dvoustnični nosnik, zvočnik	m	m	m
Zobni nosnik, zvočnik	n	n	n
Lateral, obstranski jezičnik, zvočnik	l	l	l
(navadno enkratni) vibrant, nekontinuirani jezičnik, zvočnik	r	r/(r)	r
Zobnoustnični drsnik, zvočnik	v	ʋ	v

⁴⁸ Fonetični zapis pri slovenski slovarjih (SSKJ, SP 2001, SNB in SSKJ2) uporablja za široki *e* simbol <ɛ>. Pri narečni transkripciji pa se simboli razlikujejo glede na zapisovalce narečij. Ramovševa transkripcija ima simbol <ɛ>, Logarjeva pa <e>. Nekateri zapisovalci pa so uporabljali simbol <ɛ> (SLA 2011: 28).

⁴⁹ Podobno kot pri zapisu širokega *e* se pri fonetičnem zapisu v slovenskih slovarjih uporablja simbol <o> za zapis širokega *o*. Ramovševa narečna transkripcija pozna simbol <ɔ>, Logarjeva <o>, nekateri zapisovalci pa uporabljajo simbol <ɔ>. »Prvi zapis v novi, Logarjevi transkripciji je iz leta 1975 (T369), zadnji zapis v stari, Ramovševi transkripciji pa iz leta 1986 (T261).« (Kenda-Jež 2011: 27, 28).

Trdonebni drsnik, zvočnik	j	j	j
Nezveneči dvoustnični zapornik	p	p	p
Zveneči dvoustnični zapornik	b	b	b
Nezveneči zobni zapornik	t	t	t
Zveneči zobni zapornik	d	d	d
Nezveneči mehkonebni zapornik	k	k	k
Zveneči mehkonebni zapornik	g	g	g
Nezveneči zobnoustnični pripornik	f	f	f
Nezveneči zobni pripornik	s	s	s
Zveneči zobni pripornik	z	z	z
Nezveneči zadlesnični pripornik	S	ʃ	š
Zveneči zadlesnični pripornik	Z	ʒ	ž
Nezveneči mehkonebni pripornik	x	x	x
Nezveneči zobni zlitnik	ts	ts	c
Nezveneči zadlesnični zlitnik	tS	tʃ	č
Zveneči zadlesnični zlitnik	dZ	dʒ	ž

Tabela 7: Primerjava fonemov.

Opis alofona	SAMPA	IPA	SLA ⁵⁰
Zveneči zobni zlitnik	dz	dz	ʒ
Zobnoustnični <i>m</i>	F	ɱ	ɱ ^{*51}
Mehkonebni <i>n</i>	N	ɳ	ɳ
Mehčani <i>n</i>	n'	nʲ	n'
Mehčani <i>l</i>	l'	lʲ	l'
Dvoustnični drsnik, zveneči, nedvoglasniški	w	w	w
Dvoustnični drsnik, nezveneči, nedvoglasniški	W	ʍ	ʍ [*]
Favkalni <i>p</i> – opora se dela z mehkim nebom v nosno votlino	p_n	p ⁿ	P [*]
Zobnoustnični <i>p</i>	p_f	p ^{w52}	P [*]
Zobnoustnični <i>b</i>	b_f	b ^w	B [*]
Favkalni <i>b</i> – opora se dela z mehkim nebom v nosno votlino	b_n	b ⁿ	B [*]
Obstranski <i>t</i> – opora se dela ob robovih jezika	t_l	t ^l	t [*]

⁵⁰ V *Slovenskem lingvističnem atlasu* ni vseh znakov za alofone soglasnikov. Zato sem te dopolnil s simboli iz *Slovenskega pravopisa 2001* (SP 2001: §1070) ter (SP 2001: §672–§676). Vse dopolnitve so označene z (*).

⁵¹ V SLA (SLA 2011) simbola za zobnoustnični *m* ni, kar je čudno, saj gre za popolnoma regularno varianto fonema /m/.

⁵² Simbola za zobnoustnični *p* in *b* po IPA ne obstajata, čeprav je v tabeli prostor zanju. Zato sem simbola zanju sestavil s pomočjo diakritičnih znamenj za ustničnost (labialnost) (ʷ) in zobnost (dentalnost) (ᶲ).

Favkalni <i>t</i> – opora se dela z mehkim nebom v nosno votlino	t_n	t ⁿ	T*
Obstranski <i>d</i> – opora se dela ob robovih jezika	d_l	d ^l	d*
Favkalni <i>d</i> – opora se dela z mehkim nebom v nosno votlino	d_n	d ⁿ	D*
Zveneči mehkonebni pripornik	G	ɣ	γ
Polsamoglasnik, nepriporniški <i>w</i>		ʋ	ʋ

Tabela 8: Primerjava alofonov.

3. 5 Ostala znamenja

Pri zapisu govora je potrebno označevati tudi različne vplive glasov, intonacijo ter ostale nadsegmentne prvine. Spodaj predstavljam seznam znamenj s kratko razlago.

Razlaga	Simbol
Primarni/glavni naglas (pri jakostnem tipu)	[ˈ], npr. [a:ʉtɔgaˈra:ʒa]
Sekundarni/drugotni naglas (pri jakostnem tipu)	[ˌ], npr. glej zgoraj
Dolg samoglasnik oz. dolgo izgovorjeni soglasnik	[ː], npr. [ˈvɔ:da], [sːˈsa:bɔ]
Pol dolg samoglasnik (med dolgim in kratkim)	[ˑ], npr. [braˑt] ⁵³
Zelo kratek, komaj slišen, samoglasnik	[̚] ⁵⁴ , npr. [p̚s]
Označitev polkadence	[], npr. [pɔˈve:daʉ je da ˈpri:de pɔˈte:m naˈto: je zaˈpəɾʉ ˈvra:ta]
Označitev konca izjave (padajoča oz. rastoča kadenca)	[], npr. glej zgoraj
Označitev zlogovne meje (fakultativno)	[.], npr. [pɔˈ.ve:daʉ]
Označitev ene fonetične besede (med deloma ni premora)	[_], npr. [ˈrɔ:kɔ mi_ˈdaj]
Visok ton (tonemsko)	[ˊ], npr. [dɛ̌:bɛ̌ʉ] ⁵⁵
Nizek ton (tonemsko)	[ˋ], npr. [sɛ̌:dɔ̌m] ⁵⁶
Antikadenca (rastoča vprašalna intonacija) ⁵⁷	[↑]
Padajoča polkadence (padajoča nekončna intonacija)	[↘]
Rastoča polkadence (rastoča nekončna intonacija)	[↗]
Kadenca (padajoča končna intonacija)	[↓]
Vzključna intonacija	[↑!]
Ozvenečenje soglasnika ⁵⁸	[̤], npr. ˈles gori [le:ʂ gɔˈri:̤]

Tabela 9: Ostala znamenja pri fonetičnem zapisu.

Pri tonemskih naglasih moram poudariti, da se za slovenščino uporabljata le akut (ˈ) in cirkumfleks (ˋ), dolžina naglasa pa se označi enako kot pri jakostnem tipu naglasa. Označevanje zlogovne meje se uporablja le pri tistih fonetičnih besedah, pri katerih bi bile zlogovne meje

⁵³ Primer je zgolj ilustrativen, saj je /a/ v besedi *brat* v knjižni izreki kratek (SP 2001).

⁵⁴ Znak [̚] označuje še krajše trajanje samoglasnika od knjižnega kratkega (oz. od nenaglaščenega) samoglasnika. Izbrani primer *pes* je zgolj ilustrativen, saj je polglasnik v tej besedi v knjižni izreki kratek (SP 2001).

⁵⁵ Primer je iz Koncepta NSSKJ

⁵⁶ Primer je iz Koncepta NSSKJ

⁵⁷ O stavčni intonaciji piše Tivadar (2007: 527–529).

⁵⁸ Gre za neregularen pojav, pri ˈgrad gori [gra:d gɔˈri:] je izvorni fonem /d/ in se ne spremeni.

nejasne. Ena fonetična beseda, ki je sestavljena iz več enot, npr. predloga in samostalnika, se zapisuje s povezavo (_), npr. 's kolesom' [s_kɔ'le:sɔm]. Na takšen način se lahko zapisujejo tudi zlitniki, npr. [tʃ], [ts] itd. Glavni naglas ter drugotni naglas se zapisujeta pred naglašnim zlogom.

Kadar želimo označiti zamenjavo govorca, to storimo na enak način, kot je to označeno v dramskih besedilih. Zapišemo osebo, ki govori, ter za dvopičjem transkribiramo njen govor. Razne prekinitve govora, smeh, kihanje, aplavz idr. lahko označimo v sami transkripciji znotraj oglatih oklepajev (npr. [zakašlja], [glasen smeh] ipd.).

4 Mednarodna fonetična transkripcija v rabi

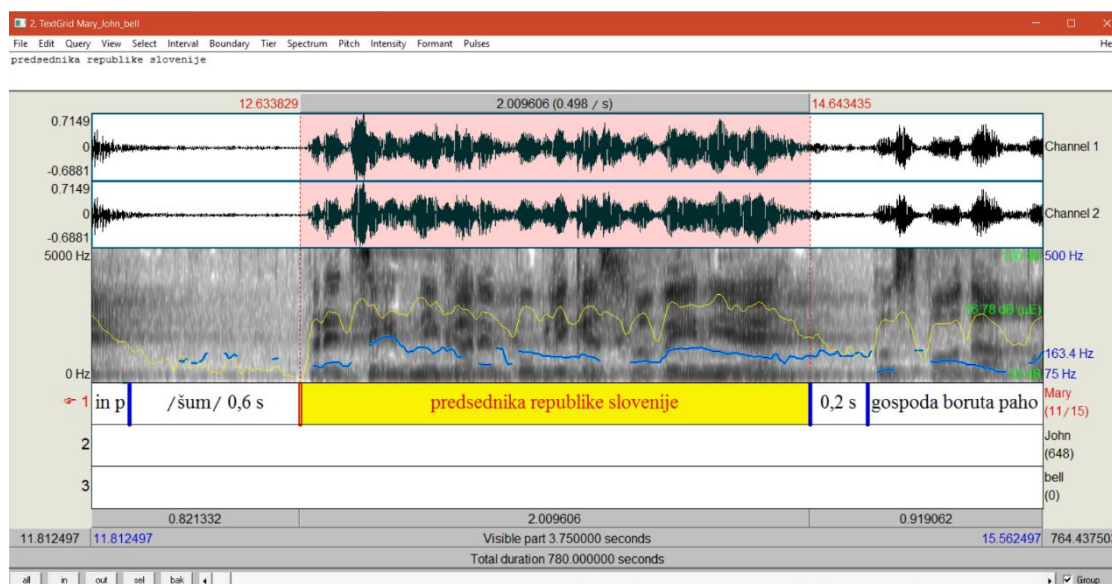
Predlog nove različice mednarodne fonetične transkripcije za slovenščino bom preizkusil na primeru govorjenega besedila.

4. 1 Izbira besedila ter priprava posnetka

Zaradi reprezentativnosti in dostopnosti sem za analizo izbral govor predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja, ki ga je imel na osrednji slovesnosti ob dnevu državnosti in 25. obletnici osamosvojitve Slovenije, 24. 6. 2016. Posnetek državne proslave, ki vključuje tudi govor, je dostopen na spletni strani⁵⁹ predsednika Republike Slovenije.

Zvok posnetka sem zajel s pomočjo brezplačnega odprtokodnega računalniškega programa *Audacity*⁶⁰ ter izrezal del posnetka z govorom predsednika države. Posnetek vsebuje napoved govora (*napovedovalec*) ter govor predsednika (*govornik*). Posnetek traja 11 minut in 8 sekund.

Za lažje poslušanje sem posnetek uvozil v brezplačni odprtokodni računalniški program *Praat*⁶¹, s pomočjo katerega sem posnetek razdelil na manjše odseke. Označil sem tudi vse premore. Govor sem najprej zapisal v omenjenem programu, in sicer v ortografski transkripciji, a zgolj za lastne potrebe, tj. za lažjo orientacijo po posnetku (glej sliko 3).

Slika 3: Urejanje posnetka v programu Praat.

⁵⁹ Na spletni strani predsednika republike Slovenije Boruta Pahorja (<http://www.predsednik.si/>, 19. 7. 2016) je dostopen tudi govor v pisni obliki, ki pa ni popolnoma identičen govorjeni različici.

⁶⁰ Povezava: <http://www.audacityteam.org/>, 19. 7. 2016.

⁶¹ Povezava: <http://www.fon.hum.uva.nl/praat/>, 19. 7. 2016.

Posnetek sem prepisoval s pomočjo spletne aplikacije *i2speak*⁶², ki omogoča hitrejšo zapisovanje mednarodne fonetične transkripcije kot *ZRCola*. Zapisano besedilo sem nato iz spletne aplikacije kopiral v besedilni dokument.

4. 2 *Smernice prepisa govora*

Posnetek vsebuje govor dveh govorcev. Pri prepisu sem to ločil na način, kot so zapisane replike pri dramskem besedilu, tj. z imenom oz. oznako/vlogo govorca (tj. *napovedovalec* in *govornik*) ter dvopičjem, ki označuje začetek govora.

Z intonacijo se pri samem prepisu nisem ukvarjal, saj bi za to moral narediti obsežne meritve. Tako sem krajše premore⁶³, tj. od 0,3 s do 0,9 s označil z |, premore daljše od 0,9 s pa z ||. Hitro se opazi, da premori niso postavljeni tako, kot bi pričakovali. Pri tem mislim na premore pred prirednimi oz. podrednimi stavki. Ta odmik od idealnih predstav se pojavi tudi zaradi narave govora, kjer so premori narejeni na pomensko preišljenih mestih in so retorične narave ter niso enaki kot v naravnem vsakdanjem govoru. Pojavlja se kar nekaj ponovitev, saj govorni tok prekine aplavz občinstva. Govor ima sicer podlago v zapisanem besedilu, a je treba opozoriti, da besedili nista identični.

Dolžino vsakega premora sem izmeril ter zaokrožil na 0,1 s natančno. Dolžino premorov sem zapisal stično nadpisano v oglatih oklepajih na desno stran oznake premora (| oz. ||), saj je informacija bolj ali manj informativne narave, saj je pri pričujočem prepisu v ospredju transkripcija glasov. Pred oznako za premor sem v oglatih oklepajih zapisal tudi informacijo o tem, če je premor zapolnjen s smehom oz. z aplavzom. Če je šlo zgolj za tihi premor, tega nisem posebej označeval.

Težave sem imel z zapisovanjem besed, kjer se ni najbolje slišalo, ali je zev (hiat) zapolnjen z /j/ oz. /ɹ/ (npr. *dialog*: [dia'lo:k] ali [dija'lo:k], *Italije*: [i'ta:lije] ali [i'ta:liε]). Te besede sem po končanem prepisovanju še večkrat poslušal ter se odločil za zapis glede na slušni vtis.

Pri enozložnicah mesta naglasa nisem označeval, saj je jasno, da je naglašen edini samoglasnik v besedi. Enonaglasne fonetične besede imajo označen naglas pred naglašenim zlogom. Če je enonaglasna beseda enozložna, naglas ni posebej označen, saj je naglašen edini samoglasnik

⁶² Spletna aplikacija *i2speak* oz. *i2Sp:ik*. Smart IPA Phonetics Keyboard je brezplačno dostopna na povezavi: <http://www.i2speak.com/>, 26.7.2016.

⁶³ Z meritvami premorov oz. pavz (in poudarkov) se je ukvarjal Damjan Huber v svoji znanstveni disertaciji *Poudarek in pavza v standardnem slovenskem govoru*, 2013.

besede. Večnaglasnice sem označil glede na posluh, saj se npr. pri števniki jasno sliši, da so dvonaglasni. Glavni naglas sem označil na delu, kjer je *Praat* izkazal večji poudarek, drugotni naglas pa na drugem delu, ki je bil izgovorjen manj izrazito, a je bil še vedno slišan kot poudarjen. Naj naštejemo te besede: [pe:tin'dva:jsɛtɛ], [nɛɔd'vi:snɔsti], [nɛɔd'vi:sna], [nɛna'za:dⁿnjɛ], [pe:tin'dva:jsɛtɛmi], [u:kljutʃɛ'va:la], [i:skljutʃɛ'va:la], [i:skljutʃɛ'va:li] in [pe:tin'dvɛ:jsɔt]. Rešitev zagotovo ni najbolj idealna. Nujno so potrebne fonetične raziskave tudi na področju večnaglasnic.

Besede, ki so bile izgovorjene kot ena fonetična beseda, sem povezal s pomočjo () v eno enoto. Največkrat gre za niz breznaglasnic (npr. [da_sɛ'to:]), predloga in naglašene besede (npr. [na'o:dər]), veznika in naglašene besede (npr. [in_gɔs'po:djɛ]) , pojavijo pa se tudi zveze, pri katerih po teoriji ne bi pričakovali, da so njihove enote izgovorjene skupaj, npr. [da_ape'le:ram_na u'sɛ nas] (predlog *na* se veže z besedo pred seboj in ne z besedo *vse*, za kar sta kriva intonacija in krajši premor). Kadar se predlog zaradi hitrosti govora ne veže z naslednjo naglašeno besedo, med njima nisem označil povezave. Kadar se predlog konča na soglasnik, s katerim se začenja naslednja naglašena beseda in je ta soglasnik izgovorjen dvakrat, sem med njima naredil povezavo (npr. [mɛd'dru:gimi]), ko pa je izgovorjen le enkrat, a dolgo (trajni glasovi), pa sem to označil z znakom za dolžino (npr. ['s:stra:xɔm]).

V pričujoči transkripciji se ne pojavi fonem /dʒ/ ter alofoni [ɱ], [dz], [w], [ʌ], [pⁿ], [p^w], [b^w], [bⁿ] in [t^l]. Zveneci mehkonebni pripornik [ɣ] pa se pojavi enkrat pri besedi *roka*, kjer se sliši kot glas med /g/ in /x/.

4. 3 Prepis govora

Napovedovalec: spɔftɔ'va:ni [aplavz]||^[1 s] na'o:dər 'va:bimɔ 'sla:ɯnɔstⁿnɛga gɔ'bo:rnika: na_praznɔ'va:nju 'dⁿnɛ:va dər'ʒa:ɯnɔsti [aplavz]||^[0,3 s] in_pe:tin'dva:jsɛtɛ ɔb'le:tⁿnitɛ samɔ'sto:jnɔsti rɛ'pu:blike slɔ'vɛ:nije ||^[0,6 s] prɛ'tsɛ:dⁿnika rɛ'pu:blike slɔvɛ:nije gɔs'po:da 'bo:ruta 'pa:xɔrja [aplavz]||^[3 s]

Govornik: 'do:bər vɛ'tʃɛ:r [aplavz]||^[1,2 s] spɔftɔ'va:nɛ gɔs'pɛ: in_gɔs'po:djɛ [aplavz]||^[1,7 s] nɔj pɔ'sɛ:bɛj ||^[1,1 s] vɔ'_na:fi 'sre:di pɔz'dra:vim ||^[0,5 s] spɔftɔ'va:nɔ prɛ'tsɛ:dⁿnitɔ rɛ'pu:blike xər'va:ʃkɛ in_pri'ja:tɛljitsɔ kɔ'li:ndɔ 'gra:bar ki'ta:rɔvitʃ [aplavz in smeh]||^[3 s] spɔftɔ'va:nɛga prɛ'tsɛ:dⁿnika rɛ'pu:blike 'a:ɯstrije in_pri'ja:tɛlja 'do:ktɔrja 'xa:jntsa 'fi:ʃɛrja [aplavz]||^[3,7 s] spɔftɔ'va:nɛga prɛ'tsɛ:dⁿnika rɛ'pu:blike i'ta:lije in'_dra:gɛga pri'ja:tɛlja 'sɛ:rdʒɔ mata're:lɔ [aplavz]||^[3,5 s] 'i:nɔ [aplavz]||^[0,5 s] spɔftɔ'va:nɛga prɛ'tsɛ:dⁿnika 'zve:znɛ rɛ'pu:blike 'nɛ:mtʃije

in_pri'ja:telja jɔa'xi:ma 'ga:ɣka [aplavz]||^[4,2 s] 'dra:gi vi'so:ki 'gɔ:stje [aplavz]||^[0,6 s]
 mɛd_dru:gimi pɔ'se:bəj pɔz'dra:ɯljam ||^[0,3 s] gɔs'po: 'eli:zabet gi'gu: pɔ'se:bnɔ ɔpɔ'sla:ŋkɔ
 prɛ'tse:d'nika fran'tso:ske rɛ'pu:blike [aplavz]||^[3 s]

ɛkse'le:ntse [aplavz]||^[0,8 s] gɔs'pe: in_gɔs'po:dje [aplavz]||^[0,7 s] 'dra:gi rɔ'ja:ki [aplavz]||^[0,6 s] dɔ'ma:
 in_pou'so:t pɔ'_sve:tu ||^[0,8 s] spɔftɔ'va:nɛ dər'zau'lja:ŋke ||^[0,5 s] in_dər'zau'lja:ni ||^[1,2 s] slɔ've:nja
 ||^[0,8 s] 'na:fa dər'za:va ||^[0,9 s] 'na:fa dɔmɔ'vi:na ||^[0,6 s] 'da:nɛs praz'nu:jɛ ||^[1,5 s] sla'vi:mɔ srɛ'bɔrni
 jubil'e:j ||^[1 s] tʃɛ'tɔrt stɔ'le:t'nitsɔ 'nje:nɛ samɔ'sto:jnɔsti ||^[0,5 s] in_nɛɔd'vi:snɔsti ||^[1,2 s]
 ɔptʃu'du:jɛmɔ 'na:rɔd'nɔ ɛ'nɔ:t'nɔst ||^[0,7 s] ki_jɛ_bɔtrɔ'va:la ustanɔ'vi:tvi 'la:st'nɛ dər'za:vɛ
 ||^[1,3 s] slɔ've:nja jɛ_pɔs'ta:la nɛɔd'vi:sna dər'za:va za'to: ||^[0,4 s] kɛr_smo'_mi: ta'kra:t to: xɔ'te:li
 ||^[2 s] 'ka:kfna 'mo:tʃ 'lju:tskɛ 'vo:lje ɛ_to_bi'la: ||^[1 s] 'ka:kfna 'mo:tʃ ||^[0,4 s] 'na:rɔd'nɛ ɛ'nɔ:t'nɔsti
 jɛ'_te:mu bɔtrɔ'va:la ||^[1,5 s] zato'_nas ||^[0,4 s] 'danɛs nɔ'tso:j na'_prɛ:dvɛtʃɛr 'pra:znika ||^[0,6 s]
 upra'vi:tʃɛnɔ prɛ'vɛ:vajɔ ɔp'tʃu:tki pɔ'nɔ:sa ||^[0,6 s] in'_sa:mɔza'vɛ:sti ||^[0,8 s] 'na:mɛrɛʃ ||^[0,4 s] 'vɛ:mɔ
 ||^[0,4 s] da'_zmo:rɛmɔ ||^[0,4 s] 'vɛ:mɔ da'_zmo:rɛmɔ ||^[0,6 s] za'to: vɔ_pri'xo:d'nɔst ||^[0,4 s] nɛ'_gle:damɔ
 's:stra:xɔm ||^[0,4 s] 'a:mpak 'gle:damɔ z'_u:panjɛm ||^[1 s]

slɔ've:ntsi ||^[0,6 s] 'tse:nimɔ to: 'na:rɔd'nɔ ɛ'nɔ:t'nɔst ||^[0,4 s] in'_lju:tskɔ ɛ'nɔ:t'nɔst 'i:sprɛt tʃɛ'tɔrt
 stɔ'le:tja ||^[0,3 s] 'ni:_bilo 'vɛ:d'nɔ u'_na:fi zɡɔdɔ'vi:ni ta'ko: ||^[0,7 s] tri: tʃɛ'tɔrt stɔ'le:tja na'za:j ||^[0,8 s]
 'srɛ:di 'dru:ɡɛ svɛ'tɔ:ɯnɛ 'vo:jnɛ ||^[0,7 s] smɔ'_bi'li: dɛ'le:ʒni 'na:rɔd'nɛ ras'kla:nɔsti ||^[0,4 s]
 in_nɛka'tɛ:rɛ 'ra:nɛ 'tse:nimɔ ʃɛ'_da:nɛs ||^[1,4 s] vɔ'_tʃa:su ɔsamɔ'sva:janja ||^[1 s] smɔ'_razu'mɛ:li
 ||^[0,3 s] da_sɛ'_to: nɛ'_smɛ: vɛtʃ pɔnɔ'vi:ti ||^[1,1 s] 'zna:li smɔ'_ʒi'vɛ:ti z'_raz'li:kami ||^[1,1 s] krɛ'pi:li
 smɔ'_us'ɛ: 'ti:stɔ kar nam_jɛ'_bi'lo: 'sku:pno ||^[0,5 s] za'to: smɔ us'pɛ:li ||^[1 s]

ɛ'nɔ:t'nɔst spɔftɔ'va:nɛ dər'zau'lja:ŋke in_dər'zau'lja:ni ni_nas'ta:la tʃɛ:z no:tʃ ||^[0,9 s] bila'_jɛ: nek
 tʃudo'vi:t rɛzul'ta:t dija'lo:ga ||^[1,5 s] sɔdɛlɔ'va:nja ||^[0,4 s] in_nɛna'za:d'njɛ 'tu:di za'u:panja ||^[1,2 s]
 pɔ'_tɛ:j 'təʃki 'po:ti ||^[0,8 s] smɔ'_sɛ: ||^[0,6 s] dɔ: dɔ'kɔ:ntʃnɔ dɔ'kɔ'pa:li dɔ_spɔ'zna:nja ||^[0,4 s] da'_jɛ
 'priutʃ da'_jɛ pri'ʃɛ:ɯ tʃɛs ||^[0,4 s] da_ustanɔ'bi:vɔ 'la:st'nɔ dər'za:vɔ ||^[1,1 s] to_jɛ'_bi'la: tak'rɛt ||^[0,3 s]
 ɛ'di:na pra'vi:lna ɔd'lo'tʃi:tu ||^[1 s] ta'ko: smɔ'_na'po:sɛt ɔd'lo:tʃali 'sku:pɛj ||^[1 s] 'sku:paj
 smɔ_ɔd'lo:tʃali na_rɛfɛ're:ndumu ||^[1 s] 'sku:paj smɔ_ɔd'lo:tʃali ||^[0,4 s] na'_tak vɛ'tʃɛ:r prɛt
 pɛ:tin'dua:jsɛtimi 'lɛ:ti ɔp'_rɛs razɡla'si:tvi dər'za:vɛ ||^[0,7 s] 'sku:pɛj smɔ_sɛ'_bɔ'ri:li za'to:
 da'_smɔ dər'za:vɔ 'o:branili prɛd_a'ɡrɛ:sɔrjɛm in'_sku:pɛj smɔ_si'_priza'dɛ:vali za'_nje:nɔ
 mɛd'na:rɔd'nɔ priz'na:njɛ ||^[0,9 s]

ʃe_ʔe:ŋkrat ^[0,8 s] bi_ʔrat pəʔve:daʁ ^[0,4 s] ləʔpə:ta ɔsamɔsɔʔji:tuɐ ^[0,5 s] ʃe_biʔla: və_ʔte:m ^[0,7 s]
 da_ʃe və_ʔta: prəʔtse:s uʔse ljuʔdi: ʁu:kljutʃeʔva:la ^[0,6 s] niʔko:gar_ni ^[0,4 s] ʁi:skljutʃeʔva:la ^[0,7 s]
 in_zaʔpə:mnimɔ si_ʔto: ^[0,6 s] ʔto: ʃe ʔbi:stʁenɔ in_vɛlʔja: ʔtu:di za_ʔna:ʃe prixo:dʁnʃe iʔzi:vɛ ^[0,7 s]

uʔse: preʔlo:mne ʔdru:ʒbɛne spreʔme:mbe ^[0,3 s] spəʔʔəʔva:ne ɡɔsʔpe: in_ɡɔsʔpə:dʃe ^[0,5 s]
 bomɔ_spoʔso:bni zaʔsu:kat və_ʔnəʃ ʔsku:pən pri:t ^[0,7 s] ʔʃe_ʔbo:mɔ sɔdɛlɔʔva:li ^[0,6 s]
 in_ʔʃe_sɛ_nɛ_ʔbo:mɔ ʁi:skljutʃeʔva:li ^[0,7 s] ʔto: ʃe vɛrʔje:tʁnɔ ʔna:ʃboʔl dragoʔtse:nɔ spoʔʔna:nʃe
 ki_ʔnam ʔmo:ra bit_vɔʔdi:lɔ za_napre:ʒ [aplavz] ^[6 s]

ʔda:nɛs iʔma:mɔ ʔla:stʁnɔ dərʔza:vɔ ^[1,4 s] in_ʔda:nɛs smɔ_pəʔve:zani ^[0,5 s] və_ʔna:ʃboʔl pəʔve:zan
 de:l ɛuʔro:pske uʔni:ʃe in_zaʔxo:dʁnɛɡa sʁeʔta: ^[0,9 s] ɔp_ʔpra:vɛm ʔʃa:su ^[0,9 s] smɔ_na_ʔpra:vɛm
 ʔme:stu ^[1 s] ni_ʔra:zlogɔʁ ^[0,4 s] da_bi_ɔbʒalɔʔva:li takʔra:tʁnɔ ɔdʔlɔʔʃi:tu ^[1 s] in_uʔse: kasʔne:ʃʃe
 ɔdʔlɔʔʃi:tuɐ uʔklu:ʔʃnɔ z_ʁusʔtə:pɔm v_ɛuʔro:psko uʔni:ʃo in_ʔzve:zɔ ʔna:tɔ ^[0,8 s] in_və ʔe:ʁɔ
 ʔtso:nɔ in_və_ʔʃe:ŋɡɛn ki_sɔ_ʔna:s vɔʔdi:lɛ uʔse: dɔ_ʔtu:kɛʒ ^[0,7 s] to: nɛ pəʔme:ni ^[0,6 s]
 da_smɔ_uʔse:p zadɔʔvɔ:lʔni niʔka:kər_nɛ ^[0,8 s] ʃe_ʔzda:lɛʔʃ_nɛ ^[0,7 s] ʔto:da to: ^[0,6 s] kar
 smɔ_usʔva:rili ^[0,3 s] kar smɔ_usʔva:rili ʔsku:pəʒ nam ɔmɔʔgo:ʔʃa ^[0,7 s] da_iʔma:mɔ kərʔmi:lɔ
 priʔxo:dʁnɔsti dɔʔvɔ:lʔ tərɔdʁnɔ və_ʔsɔʔjix rɔʔka:x ^[1,2 s]

in_ʔzdəʒ priʔxa:ʃa ʔʃas ^[0,9 s] kɔ_ʔbo: ʔtre:ba za_kərʔmi:lɔ ^[0,3 s] priʃe:ti krepʔke:ʃe ^[0,9 s]
 in_ɡa_zaʔsu:kati ^[0,3 s] ɔdʔlɔ:ʔʃnɛʃe ^[1 s] zaʔra:di dɔʔma:ʔʃix ^[0,8 s] in_zaʔra:di ɛuʔro:pskix razʔme:r
^[1,1 s] ɛuʔro:pska uʔni:ʃa ^[0,9 s] ʔna:ʃa ʔʃe:rʃa dɔmɔʔvi:na ^[0,8 s] sɛ_ʃe_znaʔʃla: və_ʔteʔza:vax ^[1,3 s]
 ʔta:ka kɔʔʃe: ^[1,8 s] in_ʔta:ka ^[0,7 s] kɔʔʃo_ʃe ^[0,3 s] zdɛ:ʒ zaʔlo:tu ʔʃəs ^[0,6 s] nɛ_ʔmo:re ʔdɔ:ʁɡɔ
 ɔpʔsta:ti ^[1,2 s] uʔbi:stʁu_sʔva uʔsa:ʒ pə_ʔmɔ:ʃɛm saʔmo: dʁe: pəʔti: ^[1,4 s] ʔe:na po:t ^[1,2 s] ʔvra:ʔʃa
 uʔse nəs naʔza:ʒ k_natsʃɔʔna:lnim pəʔli:ʔtikam ^[1 s] in_uʔbi:stʁu pəʔme:ni zaʔtɔ:n ɛuʔro:pske uʔni:ʃe
^[0,6 s] ɛuʔro:pske uʔni:ʃe ki_ʃe_pəmeʔni:la mi:r ^[0,6 s] ki_ʃe_pəmeʔni:la napʔre:dɛk
 ki_ʃe_pəʔmi:nʃala ʔva:rnɔst ^[0,4 s] in_ki_ʃe ʔve:dʁnɔ pəʔme:ni ɛlɛmɛnʔta:rnɔ blaʔgi:nʃo ^[1,1 s]
 ʔali_pa ʔto: ʃe ʔdru:ga po:t ^[0,8 s] bomɔ_kreʔpi:li ʔnʃe:nɔ pəʔve:zanɔst ^[0,5 s] in_ʔboʔmɔ: ^[0,8 s]
 zaʒiʔve:li reneʔsa:nso te: ɛuʔro:pske iʔdɛ:ʃe ^[1,3 s]

nɛ_pəzaʔbi:mɔ ^[0,9 s] slɔʔve:ntsi smɔ_ʔsɔʔjɔ natsʃɔʔna:lnɔ iʔdɛ:ʃo ^[0,4 s] ʔve:dʁnɔ ʔo:sko ʔve:zali
 z_ɛuʔro:psko iʔdɛ:ʃo ^[1 s] in_ʔda:nɛs smɔ_sɛ_ʔsku:pɛʒ z_ʔdru:gimi ʔna:rɔdi ^[0,6 s] in_dərʔza:vami
^[0,3 s] mərʔda: laxʔko: ʔre:ʔʃɛm ^[0,3 s] mɛtaʔfo:ritʃnɔ ʔprɔ:ʁ ʔda:nɛs ^[1 s] ʔsku:pɛʒ ʔzna:ʃli və_pɔlɔʔza:ʃu
^[1,1 s] kɔ_ʔmo:ramɔ vɛʔli:kɔ bo:ʔl ʔŋɡaʔʒɛ:rano ^[0,4 s] in_ʔxra:brɔ ^[0,5 s] ɔʔpre:t ʔno:vɔ pəʒʔla:ʁʃe
 ʔsku:pne ɛuʔro:pske priʔxo:dʁnɔsti ^[1 s] ʔsli:ʃi_sɛ ^[0,5 s] to_kar_bom_ʔre:ku mən vɛrʔje:tʁnɔ ^[0,8 s]
 in_ʔbo:ʔl zaʔte:ʁnɔ ^[0,6 s] in_vɛrʔja:t in_vɛrʔje:tʁnɔ ʔta:kɔ staʔli:ʔʃʃe preɛʔtse:dʁnika nɛ_ʔso:di

na'ta:ke prətəkɔ'la:rne [0,3 s] prəs'la:və [0,4 s] vən'da:r 'da:nəs ni_ɔbi'tʃa:jən tʃəs in'tu:di
ni_ɔbi'tʃa:jna prəs'la:va [1,5 s] in'mi:slim_da [0,3 s] i'ma:tə pra'vi:tsə 'sli:fət 'mɔ:je 'ɔse:bno
sta'li:fʃtʃe kər_zə'to: [0,3 s] si_bom_priza'de:vau və_nə'da:lje [0,8 s] za'nəs_je zɪu'lje:n'skega
pɔ'me:na [0,7 s] da_sə_ɛu'ro:pska u'ni:ja [0,3 s] krɛ'pi: [1,4 s] pɔ'mɔ:je bo_ɛu'ro:pska u'ni:ja
və_pri'xo:dʲnʲje ne'tʃɛ:z no:tʃ [0,7 s] ali fɛdɛ'ra:lna [0,8 s] ali'_pa jɛ_nɛ'_bo: [0,8 s] in'_nəʃ
zɪu'lje:n'ski intɛ'rɛ:s [0,4 s] intɛ'rɛ:s dər_zau'lja:ŋk in_dər_zau'lja:noʊ rɛ'pu:blikɛ slɔ'vɛ:nije [0,3 s]
'na:fɛ dər'za:vɛ 'na:fɛ dɔmɔ'vi:nɛ_je [0,3 s] da_jɛ_və'tɛ:m prɔ'tsɛ:su [0,3 s] və'_na:jboʃ
pɔ'vɛ:zanɛm 'dɛ:lu ɛu'ro:pskɛ u'ni:je [0,6 s] in_da_na'_kɔ:ntsu [0,5 s] tʃɛ_bo'ta'ko: na'nɛ:slɔ
na_rɛfɛ'rɛ:ndumu ɔd'lo:tʃimɔ və'_pri:t [0,3 s] 'ta:kɛ fɛdɛ'ra:lne ɛu'ro:pɛ [0,4 s] 'mi:slim da_jɛ'_to:
'ne:kɛj kar sɛ'_zdej 'sli:fɪ zɛ'lo: ɔd'da:lʲɛnɔ [0,3 s] zɛ'lo: vɪzjɔ'na:rskɔ [0,5 s] 'a:mpak 'mi:slim
da_jɛ'_to: ɛ'di:ni na'tʃi:n [0,3 s] da'_to: malɔ'du:fʃɛ ki bo_mu_mu'_pri:tʃa və_nas'le:dʲnʲjix
'tɛ:dʲnʲix in'_mɛ:setsix 'tu:di za'ra:di 'za:dʲnʲjix dɔ'go:tkɔʊ [0,3 s] ɛ'di:na 'pra:va po:t [0,4 s] da
z'_ɛ:nɔ 'ʊo:lʲɔ z'_ɛ:nɔ mɔ'tʃʲɔ: z'_ɛ:nim prɛ'pri:tʃanʲɛm da'_vi:dimɔ lu:tʃ na'_kɔ:ntsu tu'nɛ:la
ɔt'prɛ:mɔ 'nɛ:kɔ 'nɔ:vɔ pɔg'la:ʊjɛ 'za:sɛ [0,4 s] za_pri'ja:tɛʃskɛ 'na:rɔdɛ za_u'sɛ 'ti:stɛ ki'_vi:diʲɔ
və'_sku:pni ɛu'ro:pi pri'xo:dʲnʲɔst za'_mi:r 'ʊa:rɔst [0,6 s] in'_srɛ:tʃnɔ bɔ'do:tʃnɔst 'na:fɪ ɔt'ro:k
[aplavz] [5,8 s]

nɔ'tso:j praz'nu:jɛmɔ 'pərvix pɛ:tin'dʊɛ:jsət lɛ:t slɔ'vɛ:nskɛ dər'za:vɛ [1,1 s] 'inə [0,6 s]
na'tʃɛr'tu:jɛmɔ nas'le:dʲnʲjix pɛ:tin'dʊɛ:jsət lɛ:t [1,1 s] praz'nu:jɛmɔ [0,3 s] z_ʊpra'vi:tʃɛnim
pɔ'nɔ:sɔm [0,5 s] kɔ'_glɛ:damɔ na'za:j [0,6 s] in_kɔt_səm'_rɛ:ku s_pɔ'gu:mnim pɔg'lɛ:dɔm
nap'rɛ:j [1,3 s]

pri'xo:dʲnʲɔsti nix'tʃɛ: ɔd'_nəs [0,9 s] nɛ'_mɔ:rɛ və_tse'lɔ:ti napɔ'vɛ:dat [1 s] 'ni:ti ni_və_tse'lɔ:ti
ɔd'vi:sna sa'mo: ɔd'_nəs [1,2 s] 'ɛ:na stʊa:r [1,2 s] spɔʃtɔ'ʊa:nɛ slɔ'vɛ:ŋkɛ in_slɔ'vɛ:ntsi
dər_zau'lja:ŋkɛ in_dər_zau'lja:ni [0,5 s] pa_jɛ_və_tse'lɔ:ti ɔd'vi:sna ɔd'_nas [1,3 s] 'ali_bomɔ [0,5 s]
sɔdɛlɔ'ʊa:li [1,1 s] 'ali_sɛ_bomɔ iskljutɛ'ʊa:li 'na:rɔdʲna ɛ'nɔ:tʲnʲɔst ni_pɔt'rɛ:bna vəs tʃəs [0,4 s]
ni_pɔtrebna za_u'sa:kɔ ʊpra'ʃa:njɛ [0,7 s] sɔ_ʊpra'ʃa:nja ki_sɔ'_mən pɔ'mɛ:mbna in_kjɛr_bo'mɔ
ɔxra'ni:li raz'li:kɛ mɛd'_na:mi [0,3 s] in_jix_spɔʃtɔ'ʊa:li 'tɛr_sə zɪ'vɛ:li ʊ_sɔ'zi:tʲu [1 s] 'ampak
dɔ_ɛ'nɔ:tʲnʲɔsti [0,5 s] ki_bo'_slɛ:j kɔ'_prɛ:j pɔt'rɛ:bna və'_na:fɪ pri'xo:dʲnʲɔsti [1 s] bo_ʊɔ'di:lɔ
sa'mo: 'so:dɛlɔʊanʲɛ [0,8 s] in_nɔ'tso:j iskɔ'ri:fʃtʃɛm [0,5 s] to: pri'lo:ʒnɔst da_ape'lɛ:ram_na ʊ'sɛ
nas [0,9 s] mɔr'da: 'dru:ɡɛ stʊa'ri: 'ni:sɔ 'to:likɔ və'_na:fɪx rɔ'ʲa:x [0,3 s] ta: ɔd'lɔ'tʃi:tu [0,5 s]
za_sɔdɛlɔ'ʊa:njɛ [0,4 s] pa_jɛ'_is'klju:tʃnɔ ʊ'_na:fɪx rɔ'ka:x 'ʊa:bim vəs [0,7 s] da'_tɛ: [0,5 s]
'mo:ʒnɔsti [0,3 s] nɛ_ɪspus'ti:mɔ [0,3 s] tʃɛ'_xɔ:tʃɛmɔ 'dɔ:brɔ 'na:fɪ dɔmɔ'vi:ni [1,1 s]

to: za'vɛ:danʲɛ [aplavz] [2,2 s] to: za'vɛ:danʲɛ [aplavz] [2,9 s] da_jɛ_pɔt'rɛ:bno sɔdɛlɔ'ʊət [0,4 s]
in_nɛ_sɛ_ɪskljutɛ'ʊət [0,7 s] nas jɛ_ɔx'ra:njalɔ kɔt'_na:rɔt [0,6 s] in'_nam ɔmɔ'go:tʃil

da_smo_ustano'vi:li dər'za:ʋə [0,8 s] ta: ʃa:məza'və:st [0,6 s] in_bilo_je_je_ʋe'li:ko [0,3 s]
 in_bila_je_upra'vi:tʃəna [1,1 s] nas_je_ʋpe:la ʋə_ɐ̯ro:psko dru'zi:no 'na:rədoʋ in dər'za:ʋ [0,7 s]
 'zdeʃ_se_je kət_səm_de'ja:ʋ [0,5 s] 'znə:va pəs'ta:li pəs'ta:vila na_preis'ku:fnjo [1,6 s]

spəʃtə'va:nə gəs'pe: in_gəs'po:dje [0,6 s]

nə_bo_lax'ko: [0,9 s] bo_pa_le'po: [0,8 s] le'po: bo_za'to: [0,5 s] ker_bomo_ust'va:rjali 'ne:kəʃ
 [0,8 s] kar_bodo_ʋmo:gli 'tu:di 'na:fi ɔt'rə:tsi in_ʋnu:ki [0,4 s] spre'je:ti kət_ʋmi:rən 'va:rən
 in_ʋsre'tʃən do:m [1 s] i'ma:mo is'ku:fnjo [1 s] i'ma:mo 'ʋo:ljo [1 s] i'ma:mo ʋi'zi:jo [1,1 s] ni: [0,3 s]
 'ta:kix prəb'le:məʋ in_te'za:ʋ [1,2 s] ki_jix_ʋne_bi 'mo:rali [0,3 s] ali 'mo:gli re'fi:ti [0,4 s] tʃe_bomo
 səde'lə'va:li [0,4 s] in_tʃe_ʋbo:mə də'ʋə:ʃi [0,3 s] pə'və:zani [0,6 s] pətre'bu:jəmə dia'lo:k [0,3 s]
 pətre'bu:jəmə səde'lə'va:nje [0,3 s] in_pətre'bu:jəmə za'ʋ:panje [0,4 s] mət_sə'bo:j [0,4 s]
 in_z_ʋdru:gimi 'na:rədi [0,3 s] in_ʋpra:vim ʋam na_ʋko:ntsu bomə_ʋznə:va us'pe:li

'spre:jmite spəʃtə'va:nə [0,3 s] dər'zaʋ'lja:nkə in_dər'zaʋ'lja:ni [0,3 s] 'mə:je 'na:jboʃ pri'sərtʃnə
 [0,3 s] tʃes'ti:tke [0,4 s] ɔp_dər'za:ʋnem ʋpra:zniku [0,3 s]

'sre:tʃno slə'və:nija 'sre:tʃno ɐ̯ro:pa

4. 4 Kratka primerjava obravnavanih transkripcij

Na tem mestu bom na primeru kratkega dela govorjenega besedila ilustrativno prikazal razlike med mednarodno fonetično transkripcijo IPA, nacionalno fonetično transkripcijo in transkripcijo SAMPA (oz. X-SAMPA). Primerjava bo prikazana na izbranem segmentu obravnavanega govorjenega besedila.

IPA:

slə'və:ntsi [0,6 s] 'tse:nimo to: 'na:rədʱno ɛ'no:tʱnost [0,4 s] in_ʋju:tsko ɛ'no:tʱnost 'i:spret tʃe'tərt
 stə'le:tja [0,3 s] 'ni:_bilo 'və:dʱno ʋ_ʋna:fi zgədo'vi:ni ta'ko: [0,7 s] tri: tʃe'tərt stə'le:tja na'za:j [0,8 s]
 'sre:di 'dru:ge sʋe'tə:ʋne 'ʋə:jne [0,7 s] smə_bi'li: de'le:ʒni 'na:rədʱne ras'kla:nosti [0,4 s]
 in_neka'te:re 'ra:ne 'tse:nimo ʃe_ʋda:nəs [1,4 s] ʋə_ʋtʃa:su ɔsəmo'ʋva:janja [1 s] smə_razu'me:li
 [0,3 s] da_se_ʋto: nə_ʋsme: ʋetʃ pəno'vi:ti [1,1 s] 'zna:li smə_ʋi'və:ti z_raz'li:kami [1,1 s] kre'pi:li
 smə_ʋs'e: 'ti:stə kar nam_je_bi'lo: 'sku:pno [0,5 s] za'to: smə us'pe:li [1 s]

Nacionalna fonetična transkripcija⁶⁴:

slo'vę:nci ^[0,6 s] 'čę:nimo tų: 'na:rodno e'no:tnost ^[0,4 s] in_ 'lju:cko e'no:tnost 'i:spret čę'tært
sto'lę:tja ^[0,3 s] 'ni:_bilo 'vę:dno u_ 'na:ši zgodo'vi:ni ta'kų: ^[0,7 s] tri: čę'tært sto'lę:tja na'za:j ^[0,8 s]
'srę:di 'dru:ge sve'to:ųne 'vo:jne ^[0,7 s] smo_bil'li: de'lę:žni 'na:rodne ras'kla:nosti ^[0,4 s]
in_neka'tę:re 'ra:ne 'čę:nimo še'_da:nes ^[1,4 s] v@_č'a:su osamo'sva:janja ^[1 s] smo_razu'mę:li
^[0,3 s] da_se_ 'tų: ne_'smę: več pono'vi:ti ^[1,1 s] 'zna:li smo_ž'i'vę:ti z_raz'li:kami ^[1,1 s] kre'pi:li
smo_us'e: 'ti:sto kar nam_je_bil'ų: 'sku:pno ^[0,5 s] za'tų: smo us'pę:li ^[1 s]

SAMPA⁶⁵:

slo"ve:ntsi ^[0,6 s] "tse:nimO "to: "na:rOd_nnO E"nO:t_nnOst ^[0,4 s] in "lju:tskO E"nOt_nnOst
"i:sprEt tS"Et@rt stO"le:tja ^[0,3 s] "ni: bilo "ve:d_nnO u "na:Si zgOdO"vi:ni ta"ko: ^[0,7 s] tri:
tSE"t@rt stO"le:tja na"za:j ^[0,8 s] "sre:di "dru:ge svEtO:u_ ^nE "vO:jnE smO bi"li: dE"le:Zni
"na:rOd_nnE ras"kla:nOsti ^[0,4 s] in nEka"te:rE "ra:nE "tse:nimO SE "da:nEs ^[1,4 s] v@ "tSa:su
OsamO"sva:janja ^[1 s] smO razu"me:li ^[0,3 s] da sE "to: nE "sme: vEtS pOnO"vi:ti ^[1,1 s] "zna:li
smO Zi"ve:ti z raz"li:kami ^[1,1 s] krE"pi:li smO us"E: "ti:stO kar nam jE bi"lo: "sku:pnO ^[0,5 s]
za"to: smO us"pe:li ^[1 s]

Primerjava med IPA-transkripcijo in nacionalno fonetično transkripcijo pokaže določena odstopanja. Nacionalna fonetična transkripcija je s stališča preglednosti in berljivosti za slovenskega oz. slovanskega bralca boljša, saj vsebuje nam znani nabor simbolov. Slovanski uporabnik tako zlahka poveže simbol transkripcije in glasovno podobo, ki jo simbol predstavlja. Tako je ta transkripcija npr. bolj primerna za rabo v slovenskih šolah, kjer se z njeno pomočjo zlahka opozori na posebnosti slovenske fonetike in pravorečja.

IPA ima svoje posebnosti, ki so pogojene bolj globalno in niso vezane zgolj na slovanski svet. Primerna je za rabo v mednarodnem prostoru, saj jo poznajo vsi jezikoslovci, ne le slavisti. Njena raba bi bila smotna v jezikovnih priročnikih, namenjenim tujcem, objavam o slovenski fonetiki v tujini in za zapis izgovora v pravorečnih priročnikih, kjer bi bile zapisane vse izgovorne posebnosti posameznih glasov.

⁶⁴ Pri zapisu glasov sem upošteval preglednice iz *Slovenskega lingvističnega atlasa* (Kenda-Jež 2011: 27–30). Premore sem zapisal eno kot pri IPA-transkripciji, čeprav se dialektološka besedila največkrat poslužujejo ortografskih ločil, kar olajša berljivost zapisanih besedil. Ta del govora je bil že pretipkan s pomočjo nove različice ZRCole (tj. ZRCole 2), ki je dostopna na <http://zrcola.zrc-sazu.si/>, 8. 8. 2016).

⁶⁵ Ta del govora sem prepisal po pravilih, objavljenih na spletu (povezava: <http://www.phon.ucl.ac.uk/home/sampa/ipasam-x.pdf>, 8. 8. 2016). Premore sem označil enako kot pri IPA-transkripciji.

SAMPA oz. X-SAMPA je težko berljiva transkripcija, kar se še posebej pokaže, ko hočemo zapisati diakritična znamenja. Ta so zapisana s podčrtajem in določenim simbolom, kar zelo otežuje branje (npr. 'svetovne' svEtO:u_ ^nE, kjer u_ ^ predstavlja dvoustnični *u*). Branje otežuje tudi raba velikih in malih črk. V tej transkripciji nisem znal zapisati skupnega izgovora več besed, ki tvorijo eno fonetično besedo.

5 Zaključek

Po pregledu različnih možnosti za zapis govornega slovenskega (knjižnega) jezika ugotovimo, da sta nacionalna fonetična transkripcija in mednarodna fonetična transkripcija najboljši izbiri. Zapisovalec govornega besedila naj izbere tisto transkripcijo, ki bo najbolje služila svojemu namenu. Nacionalno fonetično transkripcijo za dela, objave, ki jih bodo brali pretežno materni govorci slovanskih jezikov, mednarodno fonetično transkripcijo pa za vse druge objave v mednarodnem prostoru, saj je IPA-transkripcija standard mednarodnega jezikoslovja.

Če želimo slovenski jezik tujcem še bolj približati, bomo morali storiti še marsikaj tudi na področju fonetike in pravorečja. Učečim se slovenskega jezika zaenkrat še ne moremo ponuditi priročnika, v katerem bi lahko preverili izgovor izbrane besede, saj obstoječi slovarji in pravopis zahtevajo preveliko znanje fonetičnih zakonitosti slovenskega jezika. Podobno je tudi z večino maternih govorcev, ki marsikatero informacijo v pravopisu ne razumejo. V nastajajočem *Novem slovarju slovenskega knjižnega jezika*, ki ga pripravlja Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, bo zapis leksemov podan v celoti, tako v nacionalni fonetični transkripciji kot tudi v IPA-transkripciji in to z označenim jakostnim ter tonemskim naglasom.

Tukaj predstavljen Predlog nove različice mednarodne fonetične transkripcije za slovenščino skuša zaobjeti novejša fonetična in fonološka spoznanja in jih prenesti v rabo. Od predloga do njegove dejanske uveljavitve bo minilo še kar nekaj časa, saj bo potrebno narediti še marsikatero raziskavo govornega jezika ter predlog ustrezno popraviti in aktualizirati. Nenazadnje pa bo potrebno najti konsenz, da bo zapisovanje govornih besedil z IPA-transkripcijo kar se da enotno in usklajeno. Novo različico IPA-transkripcije za slovenski jezik pa bo treba predstaviti tudi zainteresirani javnosti v tujini.

6 Povzetek

Diplomsko delo najprej opredeli pojem fonetične transkripcije in strogo loči med fonetično transkripcijo v *širšem* (fonološkem) in v *ožjem* (fonetičnem) pomenu. Nato strnjeno predstavi štiri obstoječe tipe fonetičnih transkripcij za slovenski jezik, to so: SAMPA (z razširitvama SAMPROSA in X-SAMPA), transkripcija korpusa GOS, nacionalna fonetična transkripcija in mednarodna fonetična transkripcija (IPA ali API). SAMPA je računalniško berljiva različica mednarodne fonetične transkripcije in uporablja nabor znakov, ki je računalniku znan. GOS je leksikalni korpus govorne slovenščine, ki uporablja »pogovorni« in »poknjižen« zapis govornega besedila. Nacionalna fonetična transkripcija se uporablja primarno za dialektološke raziskave slovenskih krajevnih govorov in zelo natančno označuje razlike v izgovoru posameznih glasov v odnosu do knjižnih glasov. Zanj je značilna obširna raba različnih diakritičnih znamenj. V poenostavljeni obliki je nacionalna fonetična transkripcija v rabi tudi v slovenskih normativnih in informativno-normativnih slovarjih. Mednarodna fonetična transkripcija je mednarodni standard pri fonetičnem zapisovanju izgovora in jo najdemo v večini tujejezičnih slovarjev. Zadnja različica za slovenski jezik izhaja iz leta 1999, ki so jo objavili Rastislav Šuštaršič, Smiljana Komar in Bojan Petek v referenčni publikaciji *HANDBOOK of the International Phonetic Association*. Ta različica je bila komentirana in analizirana s stališča novejših fonetičnih raziskav, še posebej pa variante fonema /v/, dolžina samoglasnikov ter obstoj dvoglasnikov. Na podlagi novejših raziskav je predstavljen Predlog nove različice mednarodne fonetične transkripcije za slovenščino, ki razrešuje problematiko zapisa variant fonema /v/, uvaja zapis favkalnih *p* in *b*, zobnoustničnih *p* in *b*, obstranskih *t* in *d*, favkalnih *t* in *d*, zvonečega mehkonebnega pripornika, mehčana *l* in *n* ter zavrača dvoglasnike. Predstavlja tudi znamenja za zapis naglasa, dolžine, intonacije, premorov in zlogovnih mej pri fonetičnem zapisovanju besedil. Posamezni simboli fonetičnih transkripcij so kontrastivno prikazani v tabeli fonemov in alofonov. Na podlagi Predloga nove različice mednarodne fonetične transkripcije za slovenščino je prepisan govor predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja, z državne proslave ob 25. obletnici samostojnosti Republike Slovenije. Pri tem je opozorjeno na vse težave prepisovanja govornega besedila z mednarodno fonetično transkripcijo. Del govora je kontrastivno prepisan tudi z nacionalno fonetično transkripcijo in s transkripcijo SAMPA, kjer se pokažejo razlike med transkripcijami ter predvsem njihova berljivost. Najprimernejši za zapis govornega slovenskega knjižnega jezika sta nacionalna fonetična transkripcija in mednarodna fonetična transkripcija.

7 Literatura in viri

Anton Breznik. *Slovenski pravopis*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1920. Na spletu.

Hadumod Bußmann. *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Stuttgart: A. Kröner, 2002.

Helena Dobrovoljc. Elkanje včeraj, danes – jutri. *Delo* 6. januar 2011.

DUDEN: *Duden Aussprache Wörterbuch*. Ur. M. Mangold. 6. prenovljena izdaja. Mannheim etc.: Dudenverlag, 2005.

Helmut Glück. *Metzler Lexikon Sprache*. Stuttgart/Weimar: Metzler, 1993.

Anita Gošte. *Izgovor fonema /v/ v sodobnem medijskem govoru. Diplomsko delo*. Ljubljana: Anita Gošte, 2012.

Marc L. Greenberg. *A Short Reference Grammar of Standard Slovene*. Kansas: University of Kansas, 2006.

Damjan Huber. *Poudarek in pavza v standardnem slovenskem govoru. Disertacija*. Ljubljana: Damjan Huber, 2013.

Peter Jurgec. Izgovor v SSSJ. *Slovar sodobne slovenščine: Problemi in rešitve*. Ur. Vojko Gorjanc et. al. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2015. 382–392.

Zdravko Kačič, Melita Zemljak. *Slovenian*. phon.ucl.ac.uk 29. 4. 1999. Na spletu.

Karmen Kenda-Jež. Fonetična transkripcija. Jožica Škofic et. al. *Slovenski lingvistični atlas. 1, Človek (telo, bolezni, družina)*. Ljubljana: ZRC SAZU, 2011. 27–30.

Koncept NSSKJ: *Koncept novega razlagalnega slovarja slovenskega knjižnega jezika*. Ur. Nataša Gliha Komac et. al. Ljubljana: ZRC, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2015. Na spletu.

DAWB: Eva-Maria Krech, Eberhard Stoch, Ursula Hirschfeld, Lutz Christian Anderes. *Deutsches Aussprachewörterbuch*. Berlin/New York: De Gruyter, 2010.

Fran Levec. *Slovenski pravopis*. Dunaj: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig, 1899. Na spletu.

Tanja Mirtič. *Pregibnostno-naglasni vzorci knjižne slovenščine. Doktorska disertacija*. Ljubljana: Tanja Mirtič, 2015.

Predsednik republike na osrednji slovesnosti ob dnevu državnosti in 25. obletnici osamosvojitve Slovenije. predsednik.si 24. 6. 2016. Na spletu.

Tone Pretnar, Emil Tokarz. *Slovenščina za Poljake: Kurs podstawowy języka słoweńskiego*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1980.

SNB: *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*, 2013. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. Na spletu.

SSKJ: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1970–1991. Ljubljana: DZS. Na spletu.

SSKJ2: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 2015. Ljubljana: Cankarjeva založba. Na spletu.

SP 2001: *Slovenski pravopis, 2001*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, ZRC SAZU. Na spletu.

Tatjana Srebot-Rejec. *Word Accent and Vowel Duration in Standard Slovene. An Acoustic and Linguistic Investigation*. München: Otto Sagner, 1988.

Matej Šekli. *Primerjalno glasoslovje slovanskih jezikov 1. Od praindoevropščine do praslovanščine*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2014.

SLA: Jožica Škofic et al. *Slovenski lingvistični atlas. 1, Človek (telo, bolezni, družina)*. Ljubljana: ZRC SAZU, 2011.

Rastislav Šuštaršič, Smiljana Komar, Bojan Petek. Slovene. *HANDBOOK of the International Phonetic Association. A guide of the usage of the international phonetic alphabet*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 135–139.

Hotimir Tivadar. Vloga pravorečja in njegovo poučevanje v slovenskem osnovno- in srednješolskem izobraževanju. *Jezik in slovstvo* 60/3 (2015). 161–172.

Hotimir Tivadar. Aktualna problematika sandhi v slovenščini. *Sandhi w językach słowiańskich*. Ur. Anny Cychnerskiej. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2013. 269–278.

Hotimir Tivadar. Normativni vidik slovenščine v 3. tisočletju - knjižna slovenščina med realnostjo in idealnostjo. *Slavistična revija: Časopis za jezikoslovne in literarne vede* 58/1 (2010). 105–116.

Hotimir Tivadar. Język słoweński. Osnovne fonetične in fonološke značilnosti slovenskega jezika v 21. stoletju. *Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich*. 2, Fonetyka, fonologia. Ur. Irena Sawicka. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Instytut filologii Polskiej, 2007. 505–530.

Hotimir Tivadar. Fonem /v/ v slovenskem govorjenem knjižnem jeziku. *Slavistična revija: Časopis za jezikoslovne in literarne vede* 47/3 (1999). 341–361.

Jože Toporišič. Jezikoslovni slovnični teoremi Jožeta Toporišiča. *Razvoj slovenskega strokovnega jezika*. Ur. Irena Orel. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 2007 (Obdobja 24). 401–413.

ESJ: Jože Toporišič. *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1992.

SS: Jože Toporišič. *Slovenska slovnica. Pregledana in razširjena izdaja*. Maribor: Obzorja, 1984.

VASS: *Veliki angleško-slovenski slovar OXFORD*. Ur. Simon Krek. Ljubljana: DZS, 2006.

Vanda Vremšak-Richter. *Deutsche Phonetik für slowenische Muttersprachler. Vokale und Konsonanten. Lehr- und Übungsbuch*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2011.

SAMPA: J. C. Wells. SAMPA computer readable phonetic alphabet. *Handbook of Standards and Resources for Spoken Language Systems*. Ur. D. Gibbon, R. Moore and R. Winski. Berlin/New York: de Gruyter, [s. a.].

J.C. Wells. *Computer-coding the IPA: a proposed extension of SAMPA*. [s. l.], [s. a.]. Na spletu.

Melita Zemljak Jontes et. al. Računalniški simbolni fonetični zapis slovenskega govora. *Slavistična revija* 50/2 (2002). 159–169.

Jana Zemljarič Miklavčič, Marko Stabej, Simon Krek, Ana Zwitter Vitez. Kaj in zakaj v referenčni govorni korpus slovenščine. *Infrastruktura slovenščine in slovenistike*. Ur. Marko Stabej. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske Fakultete, 2009. 423–428.

Ana Zwitter Vitez, Jana Zemljarič Miklavčič, Marko Stabej, Simon Krek. Načela transkribiranja in označevanja posnetkov v referenčnem govornem korpusu slovenščine. *Infrastruktura slovenščine in slovenistike*. Ur. Marko Stabej. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske Fakultete, 2009. 437–442.

Andreja Žele, Eva Sicherl. *Slovensko-angleški glosar jezikoslovnega izrazja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakulteta, 2012

8 Seznam prilog

Priloga 1: Izjava o avtorstvu

Priloga 2: Izjava o istovetnosti diplomskega dela v tiskani in elektronski izdaji

Priloga 1

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 1. september 2016

Luka Horjak

Priloga 2

Izjava kandidata

Spodaj podpisani _____ izjavljam, da je besedilo
diplomskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno, in

dovoljujem / ne dovoljujem

objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Datum:

Podpis kandidata: